Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format
Adapt — remix, transform, and build upon the material

1165

1166
1167

1168
1169

891 · 715
L - 90

431·57

ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆ
ՔԻՒՐՏԵՐԷՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԷՆ

ԱԼԻՖՊԷՃԻՒՕ
ԳՈՒՐՄԱՆՃԻ ՈՒ ԱՐՄԷՆԻ

ՅՕՐԻՆԵԱԼ Ի ՊԷՏՍ ՄԱՆԿԱՆՑ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆՑԻՈՑ
Ի Տ· ՄԿՐՏԻՉ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ՅԱՌԱՋՆՈՐԴԷ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆՈՒ ԵՒ ԲԱՂՈՒԱՅ

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Ս· ԷՋՄԻԱԾՆԻ Տ· Տ· ՄԱՏԹԷՈՍԻ
ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ
Ի ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ Ս· ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Տ· ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ
ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ
ԵՒ Ի ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼՍՈՅ Տ· ՍԱՐԳՍԻ
ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Արի՛ք մանկունք քաջին Հայկայ՝ ելէք յասպարէզ,
Մըտէք այս նոր իմաստութեան ցանկալի պարտէզ:

1860

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ
Ի ՂԱԼԱԹԻԱ, Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԻՒՀԵՆՏԻՍԵԱՆ

"ԿԻԼԻԿԻԱ" ԳՐԱՏՈՒՆ
57 La Belle Ave., H.P.
Detroit, Mich.
"CILICIA" BOOK STORE

38071 ան.

ԱՂՕԹՔ

1. Վէ Ալիֆպէ ձուգ, հաթ չէ գըրըն պը ըրէյէ քուրթ ու դըն ժըպօյէ զարօեան խալքէ քուրտըլմանէ գովմէ Արմէնի ։

2. Լօմա բէշ մա տանի պը ըրէգ լուղաթան պը ըզմանէ քուրմանձի, ու բաշէ լը պարվան պը ըզմանէ Արմէնի, քի չաղէ խունտանէ զարօեան եէք ձառ ըզմանէ Արմէնիժի հին պըպըն ։

3. Ու ժըպօյէ տըլէ զարօեան շաղ գըրընէ հարչէքի սու-րաթ պըն տասթէմա հաղըր հապու, հար եէքի լը ձիէխօ մա տանի ։

4. Նիհայէթ հարչէքի ժը տասթէմա տըհաթ ժըպօյէ զարօրա իլմէ խունտան չիրին խույայի գըրընէ մա գըր ։

5. Ու լը բըշտ ալիֆպէժի՝ ժը համի բէշթըր լազըմ պու նագըլհաթըք ժըպօյէ հին պույէ զարօեան՝ մա տանի ։

6. Հիվի էմա հանէ՝ քի ժըվէ բէվա, հարգա շէյրաթըք խույայի պըքպի, ժըվէ կալըք գանձըրա տասթ տըպէ պա-վէժըմ խույայի գըրինէ ։

21209-60
(8135-56)

ԱԶԴ

1. Ներկայ համառօտ Այբբենարանս յատկապէս Քիւրտիստանի մէջ գտնուած հայրենի լեզունին խօսելէ զուրկ Հայազգի մանկանց համար յօրինեցաւ ։

2. Ասոր համար թէ բառերը և թէ խօսքերը ընտրանօք մը նախ անոնց հասկցած Քիւրտերէն լեզուովը գրինք որ ապա Հայերէն լեզուն խօսիլն ու հասկընալն ալ միանգամայն կարենան սորուիլ ։

3. Զուարճալի ընելու համար առձեռն պատրաստ պատկերներով ալ ջանացինք զարդարել ։

4. Վերջապէս ուսումը և գիտութիւնը սիրելի ընելու համար առայժմ ձեռքերնէս ինչ կուգար նէ 'ի գործ դրինք ։

5. Ին վերջն ալ տղոց առաջին պարտուցը և ամէն բանէ առաջ գիտնալ պէտք եղած բաներու վրայ համառօտ քաղուած մը դրինք ընթերցանութեան համար ։

6. Յուսամք թէ ձեռնարկութեանս նպատակը թէ որ զմեզ քաջալերէ՝ ես կատարելագոյնը կ'ընծայեմք ։

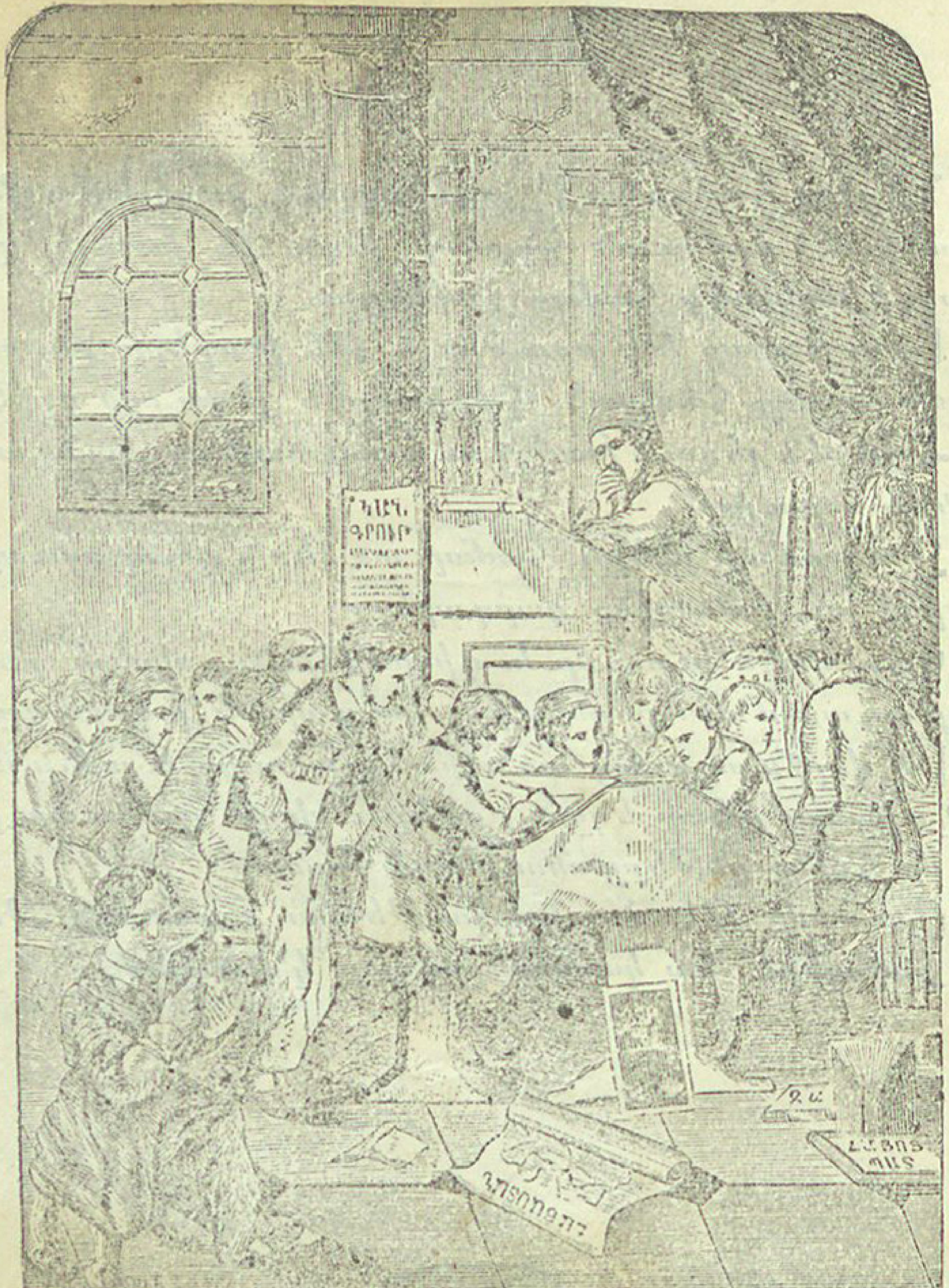

Գիրքն գանձէ քեզ ընտիր բարի · գրելով զիմաստս 'ի տախտակի ·
Զնա արկ 'ի քոյդ պարանոցի · որ պատուական է քան զոսկի ։
Դուռն բանայ քեզ գիտութեան · ըղձաձարին իմաստութեան ·
Բաղխեա և մուտ արիութեամբ · մի արտաքոյ մնար հեղգութեամբ ։ . . .
Փութա ըղձիւք վարժել մտօք · և 'ի շնորհաց չլինիս ամուլ ·
Եւ թէ միօրդ ես բութ և գուլ, ջանիւ ուսմանցդ կեր և կուլ ։
Համարեսցին քեզ բարեկամ · այլ վասն ուսմանդ հարուն քեզ գան ·
Քանզի տատանէ և գաւառն, ամէն ըղձիւս բազում քեզ տան ։ Ն · Շ ·

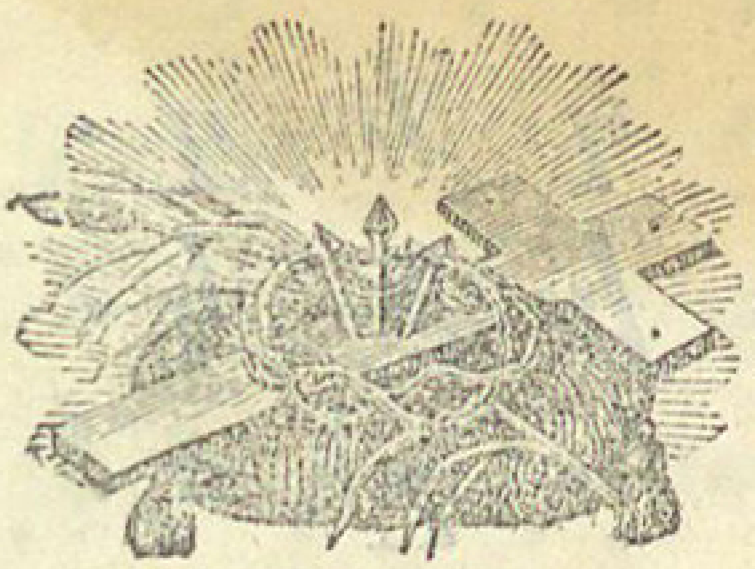

Խա՛չ, օրհնեա՛ զինձ :

ա բ գ դ ե զ

է ը թ ժ ի լ

խ ծ կ հ ձ ղ

ճ մ յ ն շ ո

չ պ ջ ռ ս վ

տ ր ց ւ փ ք

և օ ֆ

Հըրֆէ կըլօվար ։ Բոլոր — գիր ։

ա բ գ. դ ե զ. է ը թ.
ժ ի լ. խ ծ կ. հ ձ ղ.
ճ մ յ. ն շ ո. չ պ ջ.
ռ ս վ. տ ր ց. ւ փ ք.
և օ ֆ ։ Ըծ իմ ։ Խօսաէ մըն ։

Հըրֆէ սարի ։ Գլխագիր ։

Ա. Բ. Գ. Դ. Ե. Զ. Է. Ը. Թ.
Ժ. Ի. Լ. Խ. Ծ. Կ. Հ. Ձ. Ղ.
Ճ. Մ. Յ. Ն. Շ. Ո. Չ. Պ. Ջ.
Ռ. Ս. Վ. Տ. Ր. Ց. Ւ. Փ. Ք.
Օ. Ֆ ։ Ըծ իմ. Խօսաէ մըն ։

Հըրֆէ Նըվլըսանողան ։ Նօտր — գիր ։

ա բ գ. դ ե զ. է ը թ. ժ ի լ. խ ծ կ. հ ձ ղ.
ճ մ յ. ն շ ո. չ պ ջ. ռ ս վ. տ ր ց. ւ փ ք.
և օ ֆ ։ Ըծ իմ. Խօսաէ մըն ։

Ահա Մովսէս քեզ ցոյց կու տայ,
Պատուիրանքներն Տասնաբանեայ ։

ա խ չ . բ ծ պ . գ կ ջ . դ հ ռ .
ե ձ ս . զ ղ վ . է ճ տ . ը մ ր .
թ յ ց . ժ ն ւ . ի շ փ . լ ո ք .
օ և ֆ ։ Ա՛ծ իմ . Խօսէ մըն ։

ա ժ ճ ռ . բ ի մ ս . գ լ յ վ . դ խ ն տ .
ե ծ շ ր . զ կ ո ց . է հ չ ւ . ը ձ պ փ .
թ ղ ջ ք . և օ և ֆ ։ Ա՛ծ իմ . Խօսէ մըն ։

ա ճ . բ մ . գ յ . դ ն . ե շ . զ ո .
է չ . ը պ . թ ջ . ժ ռ . ի ս . լ վ .
խ տ . ծ ր . կ ց . հ ւ . ձ փ . ղ ք .
և օ և ֆ ։ Ա՛ծ իմ . Խօսէ մըն ։

ֆ օ և . ք փ ւ . ց ր տ . վ ս ռ .
ջ պ չ . ո շ ն . յ մ ճ . ղ ձ հ .
կ ծ խ . լ ի ժ . թ ը է . զ ե դ .
գ բ ա ։ Ա՛ծ իմ . Խօսէ մըն ։

Ահա Դաւիթ սուրբ մարգարէ . Ջքնղ կարդալու կը հրաւիրէ ։

Նավէ Հրֆան ։ Գրերուն անունները ։

այբ . բեն . գիմ . դա . եչ . զա . է . ըթ . թօ .
ժէ . ին . լիւն . խէ . ծա . կեն . հօ . ձա . ղատ .
ճէ . մեն . յի . նու . շա . ուո . չա . պէ . ջէ .
ռա . սէ . վեւ . տիւն . րէ . ցօ . ւիւն . փիւր . քէ .
օ . ֆէ ։ Ըծ իմ . խօսէ մըն ։

Տառք Ձայնաւորք ։ Հրֆէ ալիտանկ ։

ա . ե . է . ը . ի . ո . օ . ու . իւ . էօ ։

Տառք Բաղաձայնք ։ Հրֆէ ալճտանկ ։

բ գ դ զ թ ժ լ խ ծ կ հ ձ ղ
ճ մ յ ն շ չ պ ջ ռ ս վ տ ր ց
ւ փ ք ֆ

Խաչին շնորհօք գիրերը ճանչցար ,
Եւ հիմա փութով վանկերն 'ի միտ առ ։

բա գա դա զա թա ժա լա խա
ծա կա հա ձա ղա ճա մա յա
նա շա չա պա ջա ռա սա վա
տա րա ցա ւա փա քա ֆա եա

բե գե դե զե թե ժե լե խե
ծե կե հե ձե ղե ճե մե յե
նե շե չե պե ջե ռե սե վե
տե րե ցե ւե փե քե ֆե *

բէ գէ դէ զէ թէ ժէ լէ խէ
ծէ կէ հէ ձէ ղէ ճէ մէ յէ
նէ շէ չէ պէ ջէ ռէ սէ վէ
տէ րէ ցէ ւէ փէ քէ ֆէ եէ

բը գը դը զը թը ժը լը խը
ծը կը հը ձը ղը ճը մը յը
նը շը չը պը ջը ռը սը վը
տը րը ցը ւը փը քը ֆը եը

բի գի դի զի թի ժի լի խի
ծի կի հի ձի ղի ճի մի յի
նի շի չի պի ջի ռի սի վի
տի րի ցի ւի փի քի ֆի եի

բո գո դո զո թո ժո լո խո
ծո կո հո ձո ղո ճո մո յո
նո շո չո պո ջո ռո սո վո
տո րո ցո ւո փո քո ֆո *

բօ գօ դօ զօ թօ ժօ լօ խօ
ծօ կօ հօ ձօ ղօ ճօ մօ յօ
նօ շօ չօ պօ ջօ ռօ սօ վօ
տօ րօ ցօ ւօ փօ քօ ֆօ եօ

բու գու դու զու թու ժու լու
խու ծու կու հու ձու ղու ճու
մու յու նու շու չու պու ջու
ռու սու վու տու րու ցու ւու
փու քու ֆու եու

բիւ գիւ դիւ զիւ թիւ ժիւ լիւ
խիւ ծիւ կիւ հիւ ձիւ ղիւ ճիւ
միւ յիւ նիւ շիւ չիւ պիւ ջիւ
ռիւ սիւ վիւ տիւ րիւ ցիւ ւիւ
փիւ քիւ ֆիւ եիւ

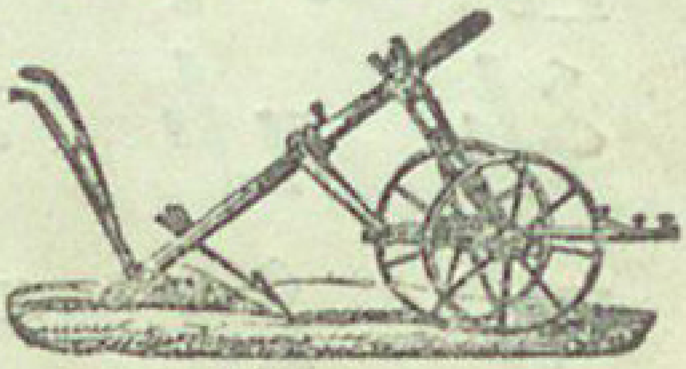

Մ.բօրդ 'ի յախօս, ձեռքդ յաշխատութիւն,
Զի պակսիլ երբեք քեզ բարութիւն:

բէօ գէօ դէօ զէօ թէօ ժէօ լէօ
խէօ ծէօ կէօ հէօ ձէօ ղէօ ճէօ
մէօ յէօ նէօ շէօ չէօ պէօ ջէօ
ռէօ սէօ վէօ տէօ րէօ ցէօ ւէօ
փէօ քէօ ֆէօ եէօ

Հրեշտակաց հըսկած գիրքը,
Բերզի կու տայ բարեաց ձիրքը։

աբ ագ ադազ աթ աժ ալ ախ
ած ակ ահ աձ աղ աճ ամ այ
ան աշ աչ ապ աջ առ աս ավ
ատ ար աց աւ ափ աք աֆ *

եբ եգ եդ եզ եթ եժ ել եխ
եծ եկ եհ եձ եղ եճ եմ եյ
են եշ եչ եպ եջ եռ ես եվ
ետ եր եց եւ եփ եք եֆ *

էբ էգ էդ էզ էթ էժ էլ էխ
էծ էկ էհ էձ էղ էճ էմ էյ
էն էշ էչ էպ էջ էռ էս էվ
էտ էր էց էւ էփ էք էֆ *

ըբ ըգ ըդ ըզ ըթ ըժ ըլ ըխ
ըծ ըկ ըհ ըձ ըղ ըճ ըմ ըյ
ըն ըշ ըչ ըպ ըջ ըռ ըս ըվ
ըտ ըր ըց ըւ ըփ ըք ըֆ *

իբ իգ իդ իզ իթ իժ իլ իխ
իծ իկ իհ իձ իղ իճ իմ իյ
ին իշ իչ իպ իջ իռ իս իվ
իտ իրից իւ իփ իք իֆ *

ոբ ոգ ոդ ոզ ոթ ոժ ոլ ոխ
ոծ ոկ ոհ ոձ ող ոճ ոմ ոյ
ոն ոշ ոչ ոպ ոջ ոռ ոս ով
ոտ որ ոց ու ոփ ոք ոֆ *

օբ օգ օդ օզ օթ օժ օլ օխ
օծ օկ օհ օձ օղ օճ օմ օյ
օն օշ օչ օպ օջ օռ օս օվ
օտ օր օց օւ օփ օք օֆ *

եօբ եօգ եօդ եօզ եօթ եօժ եօլ

եօխ եօծ եօկ եօհ եօձ եօղ եօճ

եօմ եօյ եօն եօշ եօչ եօպ եօջ

եօռ եօս եօվ եօտ եօր եօց եօփ

եօք եօֆ

ուբ ուգ ուդ ուզ ութ ուժ ուլ

ուխ ուծ ուկ ուհ ուձ ուղ ուճ

ում ույ ուն ուշ ուչ ուպ ուջ

ուռ ուս ուվ ուտ ուր ուց ուփ

ուք ուֆ

իւբ իւգ իւդ իւզ իւթ իւժ իւլ

իւխ իւծ իւկ իւհ իւձ իւղ իւճ

իւմ իւյ իւն իւշ իւչ իւպ իւջ

իւռ իւս իւվ իւտ իւր իւց իւփ

իւք իւֆ

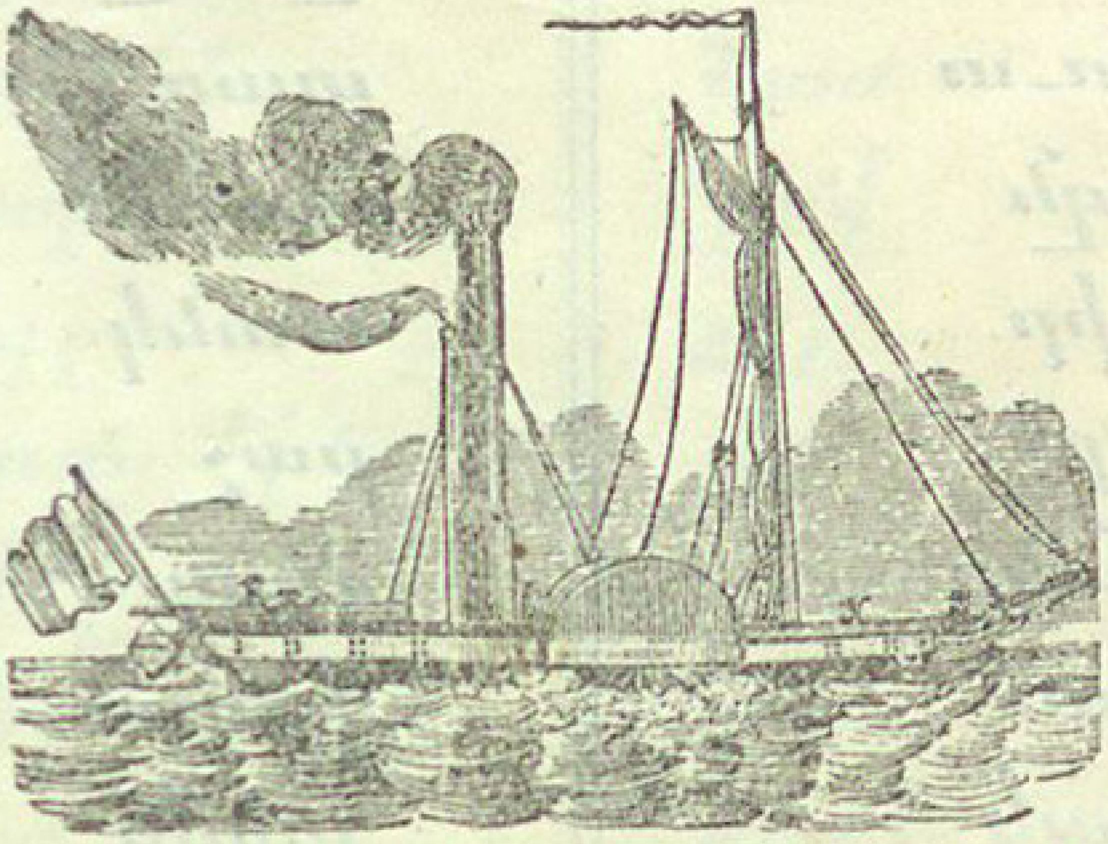

Հընարքներուն մէջ մարդկային մտքին,
Գինա գերազանցն է գիւտ շոգենաւին ։

Լուղաթէ եէք տանկ Գուրմանճի ու Էրմենի ։

Միավանկ բառեր Քրդերէն և Հայերէն ։

աղ	ես	մըշկ	մուկ
ախ	հող	մառ	օձ
ամ	մենք	մու	մազ
ավ	ջուր	նա՛	ո՛չ
աֆ	աս	նան	հաց
բաչ	լաթ	նավ	մէջ
գալ	ծեր	շաշ	վեց
գառ	ուլ	շիր	կաթ
գավր	քար	չալ	փոս
գուլ	վէրք	չամ	գետ
դա	դուն	չառ	չորս
դար	թաց	պա	հով
եէք	մէկ	պառ	բեռն
ղաֆ	շատ	պարֆ	ձիւն
ըմր	կեանք	պավ	հայր
ժան	ցաւ	ջաբ	ձախ
լաշ	դի	ջավղ	աչք
լընկ	ոտք	սէյ	շուն
խավ	քուն	վահշ	խոզ
խառ	շուտ	տառ	ծառ
կեահ	եղն	տասթ	ձեռք
հըրֆ	գիր	տանկ	ձայն
հըրջ	արջ	րաշ	սեւ
հուր	մանր	փագ	սուրբ
ղանճ	լաւ	փարտ	մէկ
ղուլ	ծակ	քավն	հին
մէր	այր	քապ	վէգ

Այս մարդը հոգնած պանդուխտ ճամբորդ մ՚է,
Նըստեր իր չորս դին դաշխարհ կը դիտէ ։

Լուղէթէ եէք տանկ Գուրմանճի, տու տանկ Երմէնի ։

Միավանկ Թրքերէն, Երկավանկ Հայերէն բառեր ։

աչ	ջա ղացք	լավ	որ դի
արտ	գե տին	խէր	բա րի
առ	ա լեւր	կուզ	ըն կոյզ
բազ	ոչ խար	հէ.ք	հաւ կիթ
բէլթ	հաս տատ	ղավլ	պայ ման
գառ	վաս տակ	ճա	դա րի
գուլր	ղա ւակ	ճան	հո դի
գօն	խո րան	ճամ	կը տաւ
ղար	դե ղին	մահ	ա միս
ղէր	ոս կի	նաս	ճա նաչ
ղիվ	ար ծաթ	շավ	դի շեր
թազ	գըն տակ	շէր	առ իւծ
թառ	բա ժին	շէ.ք	կար ծիք
թ.էյր	թըռ չուն	չանտ	.քա նի
ժիր	ու ժով	չու	դը նացք
ժուռ	ա ղոխ	պաժ	ան ջուր
լաճ	տը ղայ	պառ	պը տուղ

պէժ	հա սակ	տա՛ն	ծե ծած
պիսթ	քը սա՛ն	տավ	բե րա՛ն
ջա՛նկ	զա՛ն գակ	տահ	տա սը՛ն
ռասթ	չի տակ	տուր	հե ռու
սար	գը լուխ	բավ	փա խուստ
սաֆ	յըս տակ	բօժ	ա րեւ
սաղ	տա րի	քէմ	պա կաս
սիր	սըխ տոր	քիղ	աղ ջիկ
սօնտ	եր դում	ֆաղ	մի ձակ

Մարդ թէ իր հախին բաւականանար ,
Աշխարհիս վրայ կռիւ չէր ըլլար :

Ուղաթէ տու տանկ Դուրմանձի ու Արմէնի :

Թուրքերէն և Հայերէն երկվանկ բառեր :

ա խըր	ա խոռ	բէշ քէշ	ըն ծայ
ա կըր	կը րակ	դա նի	աղ բիւր
աղ մա՛ն	եր կի՛նք	դաշ շա	տէր տէր
բա չի՛ն	վեր ջի՛ն	դա աղ	լե զի
բա յըղ	ա շուն	դըր շոք	թըր թու

ղա վա	փե սայ	խա սար	վը նաս
ղու վա	ցա մաք	խոյ ալ	ե բաղ
ղէն կին	հա րուստ	խը ղան	աղ.քատ
է մա	մե րին	խօ տէ	աստ ուած
է վա	ձե րին	կա լօ	արդ եօք
է տըն	մէկ ալ	կա մէշ	գո մէշ
ըղ ման	լե զու	կա նըմ	ցո րեն
սը պի	ձեր մակ	կըլ կըլ	կո րեկ
ը րու	ե րես	կո րի	գուլ պայ
ը ռէղ	այ գի	կուն տըկ	գեղ ջուկ
թա լան	ա ւար	կուէ տաա	կա պած
թի րի	խա ղող	հա վէս	բաղ ձանք
ժը պօ	հա մար	հա վին	ա մառ
ժը նըք	կը նիկ	հա վալ	ըն կեր
ժը մա	մեղ նէ	հար դա	թէ որ
ժը վա	ձեղ նէ	հա րէ	ա յծ
ի ման	հա ւատ	հէս թըր	ջո րի
ի շառ	ի մաց	ղա ղէպ	պա տիժ
ի լըմ	ի մաստ	ղա լամ	դը բիչ
լը սար	վե րայ	ղու կի	կա շառ
խա ռապ	ա ւեր	ճա ղա	տան ջանք
խա շըմ	ան գէտ	ճի նօք	լուս նաս

Մարմնով և արեամբ Փրկիչ Յիսուսի,
Մինչ մեր մեղքերուն քաւութիւն լինի ։

մա վուժ	չա միչ	վա լայ	պա րապ
մար թալ	վա հան	տա գի	մա նած
մը րաբ	մե ռած	տար գի	ա սեղ
մի նայ	նը ման	տը գի	գաղ տուկ
մօ րի	հը րուն	րէ վան	ճամ բորդ
նա փայք	ան սուրբ	րէ վա	խըն դիր
նը մէժ	ա ղօթք	րա գի	հա ւան
շույ նէ	փո խան	փա լայ	մը շակ
շամ մալ	հիւ սիս	քօ լանտ	փո րած
շա գըր	շա քար	քա նոն	կա նոն
ուն տա	կո րած	քուն տուր	դը դում
վօ լաթ	եր կիր	քու բըք	կա րաս
չա րէ	հը նար	օ րաղ	ման գաղ
չը մա	ին չո՞ւ	օր թագ	բաժ նորդ
պա ռան	անձ րեւ	օ լագ	դը րաստ
պա հար	գա րուն	օ թագ	սեն եակ
ջի նօք	հո տած	ֆա նար	լապ տեր
ռը ռա	եղ բայր	ֆը էլ	վարք բարք
սը վըք	թե թեւ	ֆիթ նէ	դըր դօղ

Յիշէ Ճապըղջուր գետոյն եզերքի,
Անաւիկ ամրոցն հին Հայաստանի :

Լուղաթէ սէ տանկ Գուրմանձի ու Երմէնի :

Նոտրական բառեր Քրդերէն և Հայերէն :

պա ռա նէ	անձ րև է.	չի տը պէ	ինչ կը սէ.
զի բէք է	կար կուտ է.	լը վըր տէ	հաս տեղ է.
լէ միշ տէ	հե ղեղ է.	տը նէր հըմ	կը տես նամ.
զու պը չըն	շուտ եր թաք,	տը նէր հի	կը տես նաս.
լը շա վէ	գի շե րը.	փըր գանձ է	շատ լաւ է,
պը կէհ նըն	կը հաս նիք	ժը դա րա	քե զի ալ,
տար կա հէ	դը րա նը	ժը մա րա	ին ձի ալ,
պա ժէ րէ	քա ղա քին	ժը վի րա	ի րեն ալ,
նան պու խօ	հա ցը կեր	թըմ ու թըմ	ա մեն ժամ.
ու հա րա	ու գը նա.	չի պը գըմ	ինչ ը նեմ.
զու ո րէ	շուտ ե կուր.	խա ռաղ հաթ	գէշ ե կաւ.
իշ հա նէ	գործ մի կայ,	պը կը րըն	բըռ նե ցէք.
պը թաստ խօ	ձե ռօ քըդ	չըն պը գըն	սուգ ը րէք,
չէ տը պի	կը կաս րի.	քի խօ տէ	որ աստ ուած
ուձ րէ թըք	մէկ վարձ մը	րահմ պը քէ	ո ղոր մի,
տըս թի նի	կը առ նուս.	տը նէ րա	աշ խար հին.
խօ տէ ժի	աստ ուած ալ	համ մի րա	ա մե նուն.
իմ տաստ տըք	օգ նու թիւն	րօ հէ մըն	իմ հօ գիս.
զա պը քէ	քեզ կա նէ.	գուշ թի յէ	զար կեր է.
տէ ո րէ	տէ ե կուր,	սուչ է մըն	յան ցանք իմ
մէր պը պէ	մարդ ե ղիր.	մըն հըլ կըռ	զիս վեր ցուր
գանձ պը պի	լաւ ըլ լաս,	վէ կօ լէ	աս լի ձէն,
քի խօ տէ	որ աստ ուած	ժը պօյ է	որ վա սըն
հա պի նէ	քեզ սի րէ.	քը րիս տոս	քրիս տո սի
ձա նէ տա	քու հօ գիդ.		

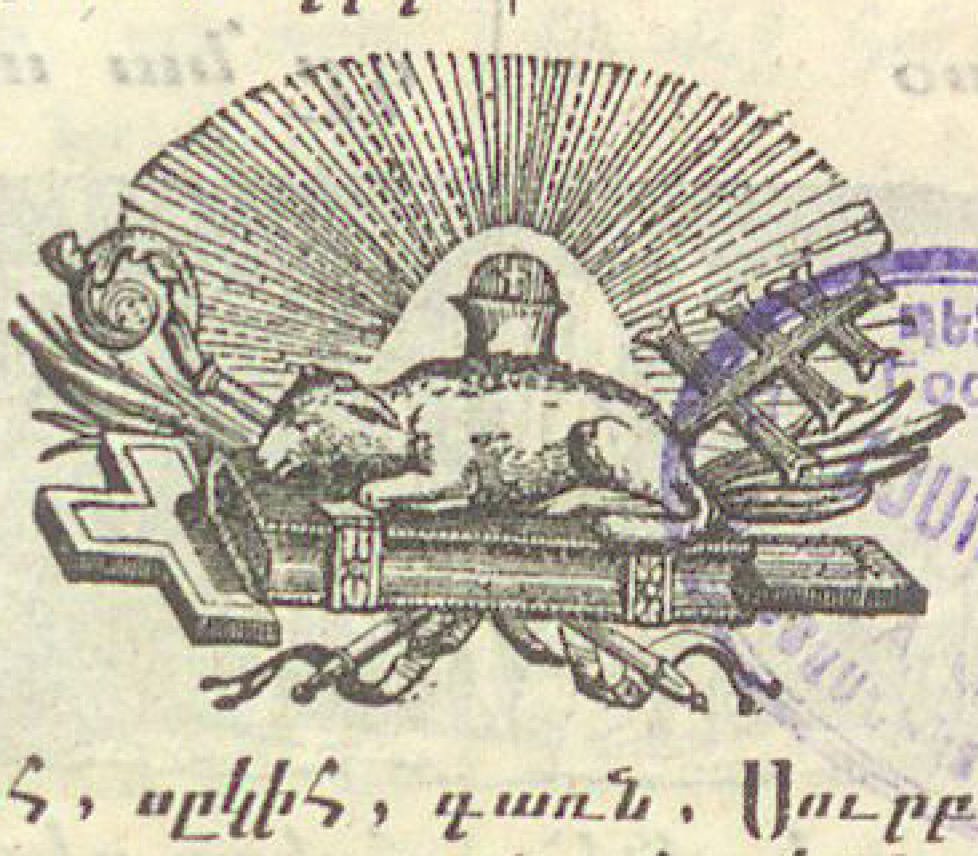

8135-56

Նշխարհ, սկիհ, գառն. Սուրբ գիրք, խաչ, գաւազանք հոգեձիրք :

Լուղէթէ շար տանկ Գուրմանձի ու Արմենի.

Բառաղանք բառեր Բիւրոբերէն և Հայերէն։

ը րօժ է մա
տա վէ թըք է
պարխ բահ թի է
կօշտ է տա լըլ
նա նը ը րաշ
ավ է թահ լէ
շավ է թա րի
չի րէ կըր թի
մասթ է թըր չէ
խա նի խա ռապ
պա ռան պառ րի
զա վա դէ տա
նա խօ չի պու
լը սօ չէ կէ
զու տա պա րէ
սաղ նա տը պի
խօ տէ խա լա
պը քէ ը վի
տէ զու պը խոյն
շավ ը րաշ պու
պըս թըն քի թէպ
պը չէ մավ խօ

մըր ա ըու րը
հարս նիք մի կայ.
գառն և փած է.
միան աղ ըօր է.
հա ցը սեւ է,
ջու րը լէ պի,
գի շէ րը մութ,
կա թը բըռ նած,
մա ծուն թը թու.
անձ րեւ և կաւ.
տունն ա ըեր է.
փե սան մէ ջը
հի ըանդ և պաւ,
մահ ձի մէջ է,
վա զոց հե տէ
չի ող ջա նար
աստ ուած ա զատ
ը նէ զա նի.
տէ՛ շուտ կար գա՛.
գի շեր և զաւ.
առ գըր քե րըդ.
գը նա տու նըդ.

Ոչ հաց լոկ գինի՝ գոհանայ գեղջուկին,
Աւ է քան զխնջոյս դժգոհ հարուստին։

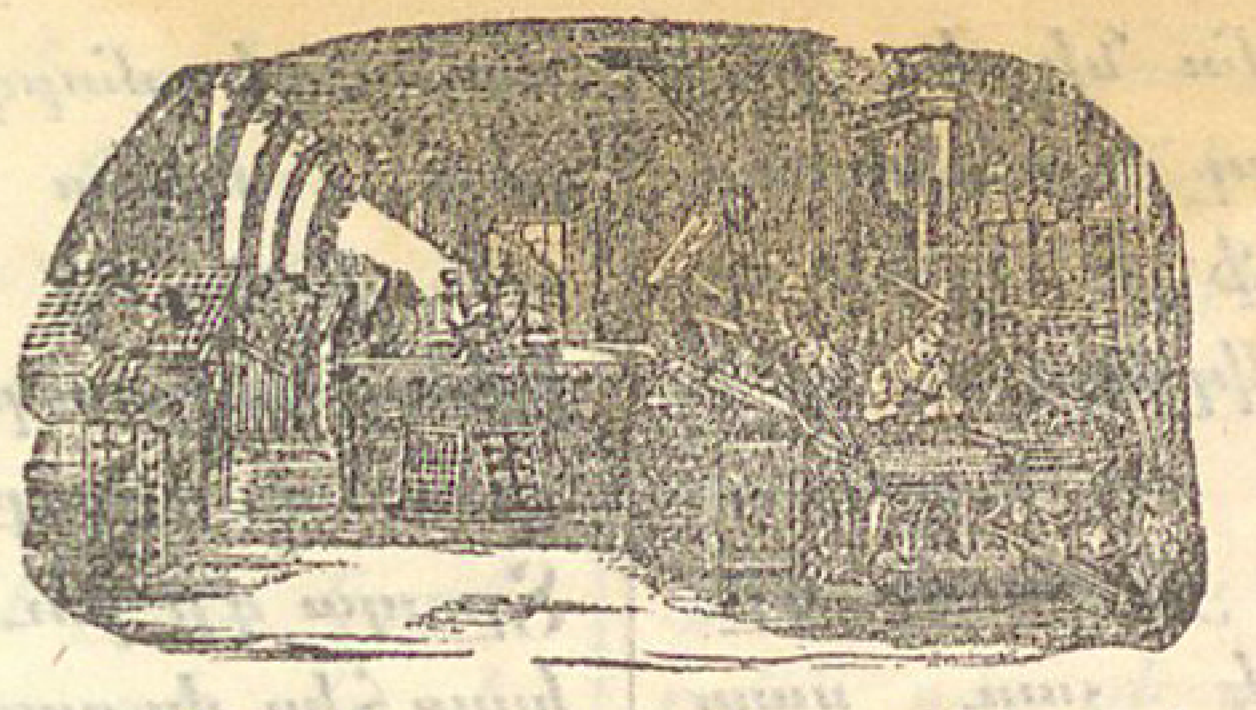

Շատ արհեստներուն, գիտութիւններուն,
Տեղն եղաւ պատճառ յառաջանալուն:

ՊԱՍՄԱԽԱՆԱ

Վէ տու րէ թէ հա տօխ
խա նէ է: Բի թէլ չէ գը֊
րօղ ձի յէ հա ճա թէ րա.
տօխ խա նէ տէ կօ թըն:
Ըլ ու լ քէ չին հա մի քի֊
թէ պան պը նը վը սան տը֊
նէ տաս թէ չէ տը գը րըն:
Բի հըր ֆէ տաս թէ թէ կօ֊
թըն չա վա լը պա ղահ վան
ու կալ լըք ձի փէյ տահ տը
պի վէ թարղ հըր ֆէ տաս
թէ քի թէ պան:
Հըր ֆէ տաս թէ քի թէ֊
պան կալ լըք թանկ տը֊
պուն չը մա քի նէք մը րըլ
նէք քի թէ պը.ք պը կալ
լը.ք պա մա նը.ք պը ղօ֊
տը գա րի պու նը մի սի:
Բա շէ տա նի էթ է տօխ
գը րը նէ ին թաղ պու քի
տը մի քի թէ պան արղան
տար թէ:
Սա նի աթ է տօխ գը րի
նէ մը րը մը.ք քի նա մէ մի
օ հան նէս կու տ էմ պէրկ

ՏՊԱՐԱՆ

Այս պատ կե րը տը պա֊
րան է: Գիրք տը պե լու
գոր ծա րա նին՝ տը պա րան
կը սուի:
Ին ա ռաջ բա լոր գիր֊
քե րը ձեռ.քով կը գը րէ֊
ին, որ ձե ռա գիր կը սուի:
Ինչ պէս գու ցէ շա տեր֊
նուդ .քո վը ու շա տե֊
րըն կը գտնուին ա ռանկ
ձե ռա գիր գիր.քեր:

Ձե ռա գիր գիր.քե րը
շատ սուղ կըլ լա յին, վա֊
սըն զի մէկ մարդ մը մէկ
գիր.քը եր կար ժա մա նա֊
կի մէջ հա զիւ կը գը րէր:

Ետ քը տը պա գը րու֊
թեան ար հես տը հը նար֊
ուե ցաւ, ո րով գիր.քե֊
րը շատ ա ժան կըլ լան:
Տը պա գը րու թեան ար֊
հես տը՝ Յով հան նէս Կու տ֊
տէն պէրկ ա նու նով Գեր֊

եւէլքի գեր մա նի է իհ-
թաղ գըր կալ լըք նիւ ձու-
բա չէ ղահֆ չէ պու ու-
թաք մըլ պու :

Ին թաղ պու յէ տալ գը-
րի նի թի յէ չառ սաա
պխաթ սա լէ , լա քիմ պը-
հըր ֆէ Եր մէ նի տօմ գը-
րի նէ սէ սաա սա լէ :

Ավուլ լը սար տաա է տը նը-
վը սան տըն հըր ֆան տը-
գօղ ան տըն տօ րէ վի ու-
վէ թարղ տը տօվ սան տըն .
լա քիմ բա չէ պը լու սաս է
հըրֆ չէ գը րըն գանձ լէ
հալթ :

Հա մի հըր ֆըր րա ալֆ րէ
ու րը սաա է գա լըպ չէ
գը րըն հըր ֆան տը րը ժան
տըն բա չէ լը կօ րէ յէ գըր-
սա հըր ֆան լը ձամ հալ
ու տու ը րէչ տա թի նէ
սահ վէ սահ վէ կը րէ տը-
տէ լը սար վի հը պը րէ
գա լըն լէ տը տէ , քա ղը-
ղէ տա թի նէ սար վի ու-
տը տօվ սէ պը ման կէ նէ լը
սար վի չէ տը պի :
Վէ չու ղու լան տը նէ րա
մէն կէ նէ տը պէ ժըն , չա-
վա քի լը ժու լը նավ սու-
րէ թէ վի խու յա յէ :

մա նա ցի մարդ մը հը նա-
րեց , խիստ ան կա տար
աս տի ճա նի մէջ . ետ քը
խիստ կա տա րե լա գոր ծե-
ցաւ ու շը քե ղա ցաւ :
Տը պա գը րու թեան՝ աշ-
խար հիս վը րայ հը նար ուի-
լը՝ չորս հա րիւր քը սան
տա րի է . իսկ Հա յե րէն
գի րե րով տը պա գը րու-
թեան ըս կը սու ի լը ի րեք
հա րիւր տա րի :
Առ ջի բե րա նը տըպ-
ուե լիք խօս քե րը փայ տի
վը րայ կը գը րէ ին , բո-
լոր տի քը կը փո րէ ին և
այն պէս կը տը պէ ին . իսկ
վեր ջը կա պա րեայ գիր շի-
նե լու ա ղէկ կեր պը գըտ-
նը ուե ցաւ :
Ա մէն գի րին պը ղըն ձէ
կա ղա պար ներ կը շի նեն ,
կա պա րէ շատ մը կը թա-
փեն , ետ քը խօս քին պա-
հանջ մա նը հա մե մատ քո-
վէ քով կը շա րեն , ե րես
ե րես կը կա պեն , վը րան
թանձր մե լան կը քը սեն ,
թուղ թը կը դը նեն , վը-
րան գոր ծի քով մը կը խե-
ղով կը տը պեն :

Աս տը պե լու գոր ծի քին
մա՛մուլ կըս ու ի ինչ պէս կը
տես նու ի վե րի պատ կե րին
մէջ :

Ին թաղ պու յէ տօմ սէ հըր
ֆէ, կալ լաք փոյ սէ գըր
ը սար տըր նէ բէշ հա թը
նէ խըլ մէ ու մա րի ֆէ թէ
չըմ.քի ը հըն տըք ղա մա-
նէ կալ լաք թըշթ մըրըկ-
գա րի հին պը պէ ժը.քի-
թէ պան։

Չը գաս քի թէ պան ար-
ղան պը պի. խուն տան ժի
ղա հիլ տը պըն։

Ալ թարզ Ար մէ նըս տա նէ
մա ու գուր տըս թա նէ մա
պը խուն տա նէ քի թէ պան
ու պը հին պու նէ խըլ մէ
ըուծնի տը գարի պը պի։

Տէ ղէյ բաթ պը գըն.քի ի-
; ըմ տար պը պըն։

Տը պա գը րու թեան գիւ-
տը աշ խար հիս վը րայ գի-
տու թիւ նը նե րը և ար հեստ-
նե րը ծաղ կե լուն շատ օգ-
տա կար ե ղաւ. վա սըն զի
քիչ ժա մա նա կի մէջ շատ
բան՝ գիր.քե րէն կը սոր-
վը ուի։

Գիր.քե րը քա նի ա ժան
ըլ լան, կար դա ցող սոր-
վող ալ շատ կըլ լայ։

Ա սանկ ալ մեր Հայ աս-
տա նի ու Քիւր տիս տա-
նի լու սա ւո րու թիւ նը և
ծաղ կու մը մի մի այն գիրք
կար դա լով ու բան սոր վե-
լով կըր նայ ըլ լալ։

Ուս տի ջա նա ցէք գի տուն
ըլ լալ։

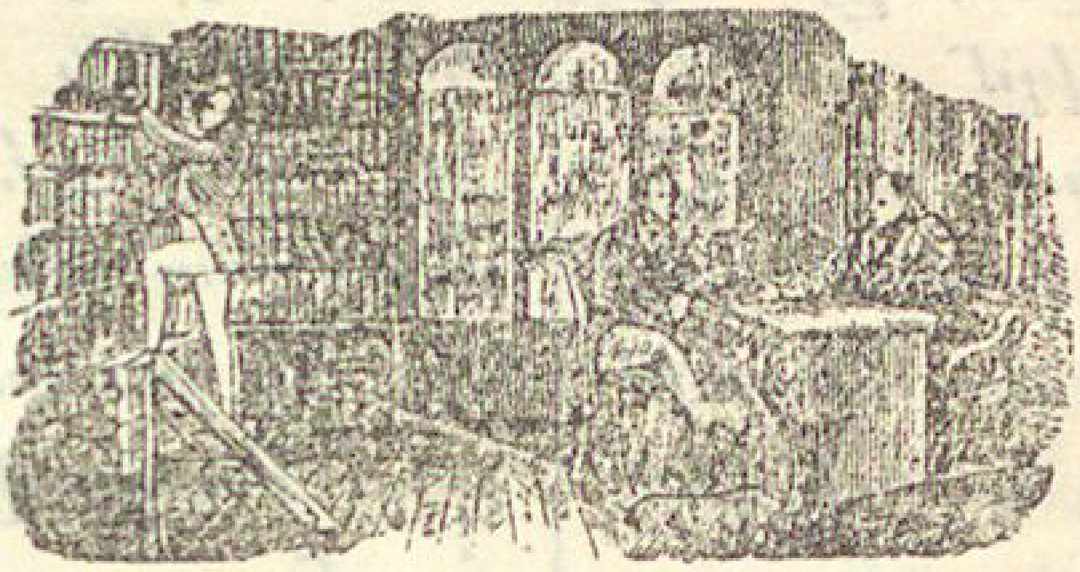

Թէ չաւնուս քեզ գիրք, չերթաս դպրատուն,
Չես կրնար ըլլալ երբէք դու գիտուն։

ՔԻԹԷՊԽԱՆԱ

Քի թէպ խա նա վա յէ քի թէ-
պա՝ քի թէպ պան գօմ պու յէ։
Վէ սու րէթ՝ սու րէ թէ
քի թէպ խա նէ պը նէրհ ը
սար տէ րէ կէ չի ղահֆ քի-
թէ պան ը րէղ տա նը նէ։

ԳՐՔԱՏՈՒՆ

Գըր.քա տուն ը սել ը՝ գիրք
ժող ված տեղ ը սել է։
Աս պատ կե րը գըր.քա տու-
նի պատ կեր է. նա յէ դա-
րակ նե րուն վը րայ ի՛նչ
շատ գիր.քեր շա րած են։

Ա տէ թէ քի թէպ խա նէ
ղու տա պա րէ վախ թէ
ղա մա նէ գա ձըն ըը հա մի
գավ մին հա պու :

Լը նով Ար մէ նիս տա նէ
ու Գ.ուր տիս տա նէ տա ժի
կա լաք քի թապ խա նէ մա
ղըն հա պու նէ : Հար գաս
ար չըն տու խաձ տըն ու
ժը վան ա գըլ ու սա նի
աթ հէ մի տը պու ն : Լօ մա
հա մի գաս ը լը հայթ ու
գանձ ը մը տը գըր :

Լա քին նու հա քի նա
քի թէպ, ու նա քի թէպ
խա նէ հա նէ, հա մի գաւ
ժի ալըն կող ու հէ սիր
պու նէ :

Զա ւա լը է տը նէ ըը նավ
գավ մին քի լըմ ղանին.
կող լաք պը նավ ու պը
տանկ քի թապ խա նէ հա
նէ կող լաք ձա մի աթ
ղահիլ ֆայ տէ հըլ տը կըր
թըն :

Մա ըը վէ խօրթ տը գա
ռի քի թէպ պըս թի նէ
պը խօյ նի : Լա քին ֆու
գա րէ հա մի քի թէպ նը
գա րի տաաթ պի կին նէ
պըս թի նէ : Լօ մա ձի ձի
ըը պա ժա ռան ըը կուն տան
քի թապ խա նէ ի ձաս տը
րը նէ պը հա վա լը թի : Հա
մի քի թէպ թէ տա, սա

Գըր քա տու նի սո վո րու
թիւ նը շատ հին ժա մա
նակ նե րէ 'ի վեր ա մէն
ազ գաց մէջ ալ կար :

Հայ աս տա նի և Քիւր
տիս տա նի մէջ ալ հա
րուստ գըր քա տուն ներ
կա յին : Ա մէն մարդ կեր
թա յին, կը կար դա յին և
ա նոնց մէ խելք և ար
հեստ ներ կը սոր վէ ին :
Ա նոր համար ա մէն մարդ
ալ շատ հան գիստ և ա
ղէկ կապ րէ ին :

Իսկ հի մա՝ որ գիրք ու
գըր քա տուն չը կայ, ա
մէն մարդ ալ խեղճ և
աղ քատ ե ղած է :

Աշ խար հիս ա մէն կող
մը, ա մէն ծաղ կեալ և
յա ռա ջա դէմ ազ գե րու
մէջ շատ մեծ և ան ուա
նի գըր քա տուն ներ կան.
շատ ժո ղո վուրդ ներ ան
հա մար օ գուտ կը քա ղեն :
Հա րուստ մար դիկ ա մէն
գիրք կըր նան առ նուլ :
Իսկ աղ քատ նե րուն ա
մէն գիրք առ նու լը սուղ
կը նայ : Ա նոր հա մար
տեղ տեղ, քա ղաք քա
ղաք գըր քա տուն ներ կը
կազ մեն բա ժա նոր դու
թեամբ : Ա մէն գիրք կառ
նուն. ա մէ նըն ալ կար-

նի նէ, Հայր գաս տը չէ տը-
խույ նի ա գըլ ու մա րի-
ֆէթ հին տը պի ։
Խուն տող պը ա գըլ ու
հա մի թըշթ տը պա նի, ու
նա խուն տող պէ ա գըլ
ու ահ մադ տը մի նի ։

Թ'ըմ գօվ ման քի խուն-
տող ըն մա զըն ու պը լընտա
տը պըն ։ Ա՛ քիմ նա խուն-
տող գօվ ման ղու լա մէ
խալ գէ նէ ։ Ա՛մ լը խօ նաս
գը րը նէ լա ղը մէ թըմ
խօն ափ ու հին պու նէ
կը մէ ։

Պէ խլ մի աթ է ըմ րէ ը-
րա հաթ նը գա րըն պըր-
հի նըն լը սար տը նէ ։

Ժըր պօ յէ հա ղէյ րաթ պը-
գըն ճի ճի պը հա վա լը-
թի քի թէպ խա նէ չէ պը-
գըն . ժը հա մի քի թէ պան
եէք եէք տը տու տը տու
քի թէպ ժը հա մի թար-
ղէ պըռ թի նըն պը խույ-
նըն,
հին պը պըն քի հուն գէ՞-
նէ . գուր րէ է գէ նէ՞ .
ժը պօ յէ չի՞ խա լը գան-
տը նէ . չա՞ վա ը մըր տը-
գըն ու ժը պօ յէ չի՞ տը-
մը րըն ։

գաւ կեր թան կը կար դան
հան ։

Կար դա ցո ղը խե լա ցի
կըլ լայ և ա մէն բան կը
գի տնայ . չը կար դա ցո ղը
տըխ մար ու տը գէտ կըլ-
լայ ։
Ո՛րչափ կար դա ցող ազ գե-
րը կը պայ ծա ռա նան և
ու րիշ նե րուն տէր կըլ-
լան ։ Իսկ չը կար դա ցող
ազ գե րը ու րիշ նե րուն
ծա ռայ ։ Ին քը զինք նիս
ճանչ նա լու հա մար միշտ
կար դալ և ա մէն բան
սոր վիլ պէտք է ։
Առանց գի տու թեան հան-
գիստ կեանք վա րե լէք
չու նինք աշ խար հիս վը-
րայ ։
Ասոր հա մար ջա նա ցէք
որ տեղ տեղ ըն կե րու-
թեամբ գըր քա տուն ներ
հաս տա տէք, ա մէն գըր-
քէ մէկ մէկ, եր կեր կու
օ րի նակ առ նէք . ա մէնք-
նիդ ալ կար գաւ կար դաք,

հաս կը նաք թէ, ի՞նչ էք
դուք . ո րո՞ւ որ դի . ին-
չու հա մար ըս տեղծ ուեր
էք . ի՞նչ պէս կապ րէք .
մեռ նիք նէ ի՞նչ պի տի
ըլ լաք . և այ լըն ։

ՏՐՑԱՅՆ ԽՕՏԵՐԱ

Մըպարէք՛ խօտլըէ մա Խայ՛էլ Մէսին·
ամին :

Գա՛լէ մա քի լը ադ մա՛ն նէ
տա յի , բա գըշ պը պի նա-
վէ դա .
պը լա պէ փա տի շա հի թի-
յէ դա .
պը լա պը պի համ տէ դա
չա փա լը ադ մա նէ տա ու
լը ար տէ տա :
՛Նա նէ մա հա մի րօ ժան
պը տէ ի րօ ժը մա րա :
Ու պար տա ժը մա րա տէյ-
նէ մա , չա փա քի ամ պար
տը տըն տէն տա րէ մա րա :
Ու մա պա ը մա ձը. ու ը-
պան տը նէ , իլ լա ը մա խա-
լաս պը գէ ժը խա ւա պի յէ:
Զը մա քի է թա յէ փա տի-
շա հի թի ու գուվ վէ թի-
թի ու սալ թա նա թէ ա-
պա տի . ա մին :

ԱՂՕԹՔ ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ

Օրհնեալ տէր մեր Յիսուս Քրիստոս,
ամէն :

Հայր մեր որ յեր կի նըս ես՝
սուրբ ե ղի ցի ա նուն քո .

ե կես ցէ ար քա յու թիւն
քո .
ե ղի ցին կամք քո որ պէս
յեր կի նըս՝ և յերկ րի :

Ըզ հաց մեր հա նա պա-
զօրդ տուր մեզ այ սօր :
Թող մեզ ըզ պար տիս մեր ,
որ պէս և մեք թո ղումք
մե րոց պար տա պա նաց :
Եւ մի տա նիր ըզ մեզ 'ի
փոր ձու թիւն , այլ փըր-
կեա ըզ մեզ 'ի չա րէ :
Զի քո է ար քա յու թիւն
և զօ րու թիւն և փառք
յա ւի տեանս . ամէն :

ԳՈՐԾԱԾԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐ

Անդուլ աշխատող մեղուն ժրաջան,
Մեղր կը շինէ մեզ քաղցրահամ։

Անխոնջ աշխատող մրջակն օրն 'ի բուն,
Գրտուղ կը քաղէ սակաւով լեցուն

կանըմ	ցորեան	բինճառ	ճակնդեղ
ճա	գարի	բիւաղ	սոխ
նօք	սիսեռն	սիր	սխտոր
կուկու	կորեակ	խօլթ	պղպեղ
նիւք	տապն	թըուբ	բողկ
գունճի	շուշմայ	մատանոս	քարսոն
պըղէր	կանափ	բունկ	դաղձ
բանպու	բամբակ	գալամ	կաղամբ
չավտար	հաճար	պընարտ	շողգամ
զիվան	որոմն	գունտուր	դդում
չիչ	կորկոտ	ըսփանաղ	շոմին
տանարկ	կուտ	փուրչուկլի	սեպղին
կեայ	խոտ	խաս	հազար
թութուն	ծխախոտ	շաքըր	շաքար
գայ	յարդ	սըմս	ըրուպ

Ինձն է շատ աղուոր գազան մը սիրուն,
Յատուկ բընակիչ Հայոց լեռներուն։

Անխախտ, անխարդախ կեանք մը թէ կուզես,
Հովուական պարզ կեանք ընտրէ դու քեզ։

Ջայլամ է ասի կամ տէվէ խուշի,
Միշտ բնակիչ է չէօլ անապատի։

շիր	կաթ	պարխ	գառ
մասթ	մածուն	չէլակ	կով
աւէլ	թան	կօլըք	հօրթուկ
ըռուն	խուղ	կաշ	եղ
նըվըշք	կարագ	կամէշ	գոմէշ
թօ	սեր	ձօնակա	արջառ
գաշք	չօրթան	սէւ	խըրնձոր
կօշթ	միս	հէժիր	թուղ
հէք	հաւկիթ	հէրմօ	տանձ
հընկըֆ	մեղր	հընար	նուռ
մէշին	մաքի	խօխ	դեղձ
պարրան	խոյ	կուղ	ընկոյզ
պըղին	այծ	ղարտալու	ծիրան
նէրխ	քօշ	պխօք	սերկեւիլ
գաւըք	ուլ	ասլօն	գամծն

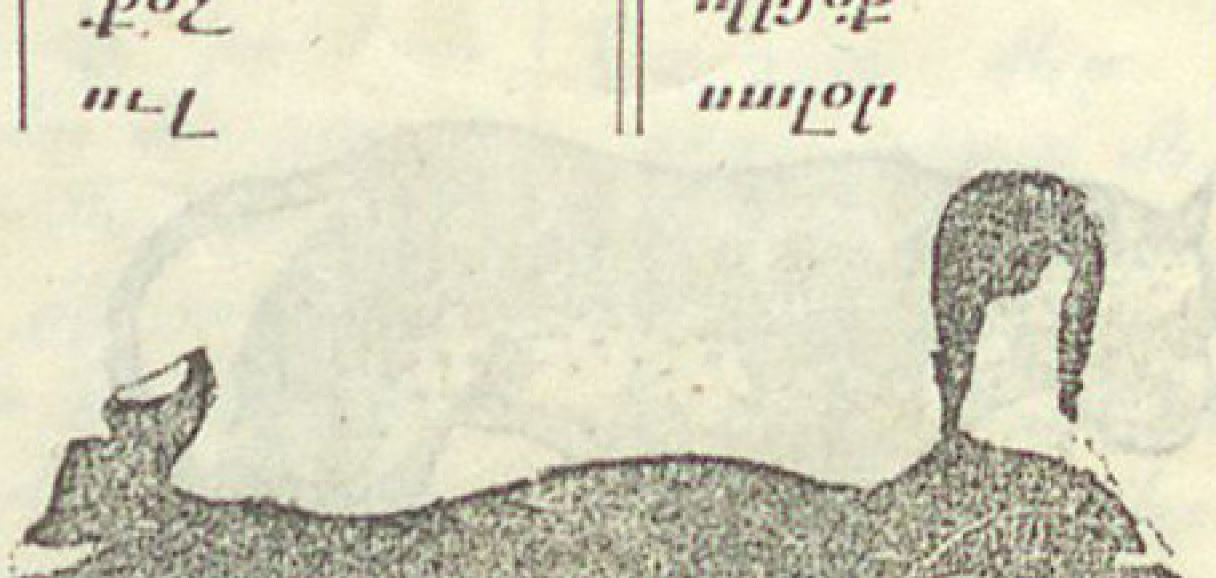

Աստուծոյ կամքովն աս կէտ ձուկին փոր,
Յովնան մարգարէն մնաց իրեք օր։

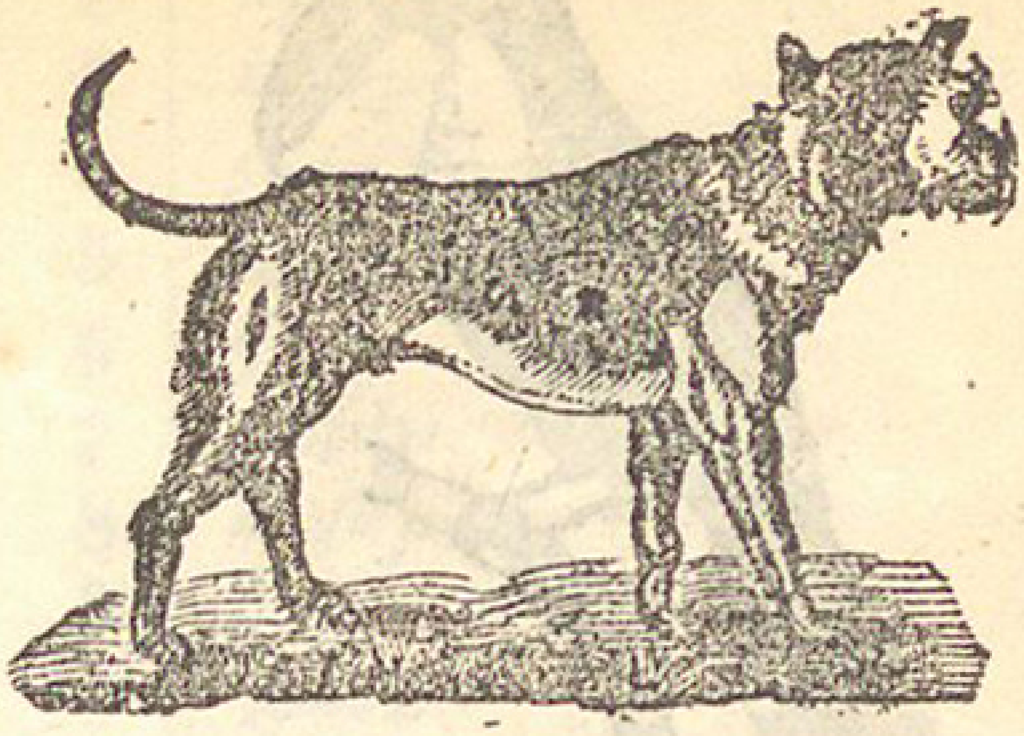

Բարքն ըրաւ զինքը վեհանձն առիւծին,
Թագաւոր բոլոր կենդանեաց սեռին :

Շունը թէ մէկէ մ'բարիք մը տեսաւ,
Ալ ամենեւին չի մոռնար բնաւ :

պէյիֆ	նուշ	ֆիլ	փիղ
թու	թութ	տէվէ	ուղտ
ուշնէ	բալ	հասպ	ձի
կկլեաղ	կեռաս	մըհըն	մատակ
պընտուղ	կաղին	հէսթիր	ջորի
քէսթէնէ	շագանակ	գար	էշ
բօրթուգալ	նարինջ	մանգար	էգ աւանակ
թըրընձ	թուրինջ	գարէնէր	որձ աւանակ
թիրի	խաղող	սէյ	մեծ շուն
կըվըժ	ալոճ	գուչըք	շուն
խիւար	վարունկ	ըռուվի	աղուէս
բաթթեխ	սեխ	կուր	գայլ
զապաշ	ձմերուկ	գուղա	կուզ
չէր	աուխծ	վահշ	խոզ
բըլըն	բինձ	պարազ	վարազ

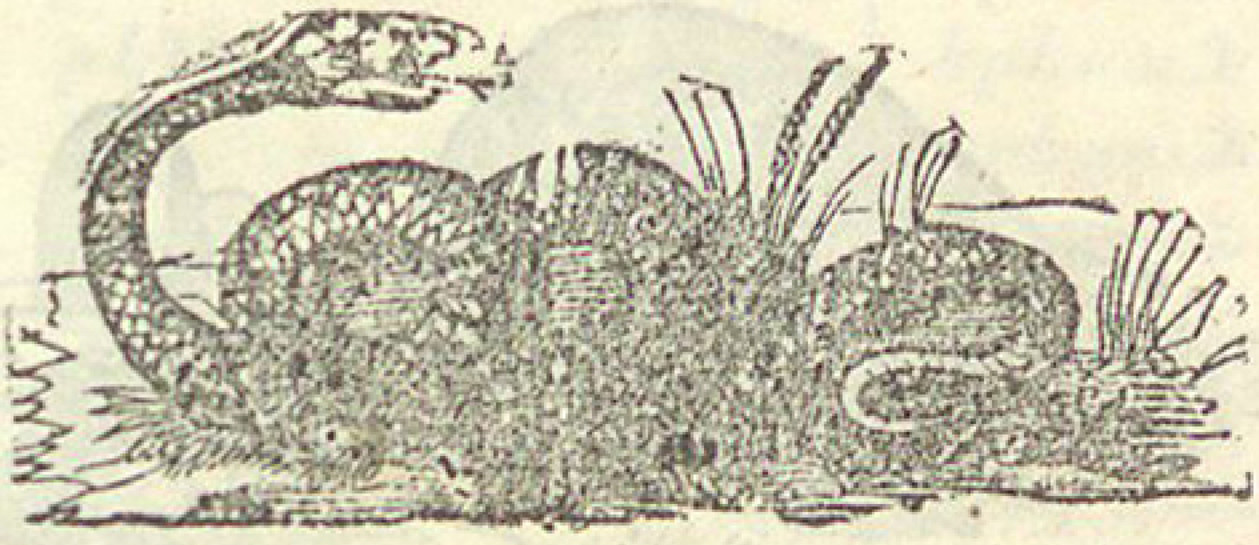

Թէ օձն 'ի սկըզբան Եւան չը խաբէր,
Իր փորին վըրայ չը պիտի քալէր :

Ի՞նչ հաստ կտուց է, ի՛նչ բարակ ոտուն,
Աստուծոյ գործքին հէչ խելք չը հասնի։

Արագիլ թռչունն կը շինէ բոյներ,
Ձմեռն տաք երկիր ամառն զով տեղեր։

մայմուն	կապիկ	հաճաճ	ծիծեռն
հըրչ	արջ	գուրմ	որդ
քէրուշ	Նապաստակ	քիսու	կրիայ
բըսիկ ·	կատու	մագ	գորտ
մըշկ	մուկ	մէրու	մրջիւն
գավոք	աղաւնի	մար	օձ
գավ	կաքաւ	ագրէպ	կարիճ
սուրք	տատրակ	մէշ	ճանճ
պըլպիլ	սոխակ	մասի	ձուկ
չուչըք	ծընծղուկ	իլանկէճ	խեցգետին
ղազ	սագ	զըլօ	տզրուկ
էօրտէկ	բադ	սըփի	ոջիլ
մըրըշք	հաւ	քէճ	լու
տիգ	աքաղաղ	պայգուշ	բու
գըժըք	անծեղ	գարմէշ	իշուճանճ

Ջըրշուն է ասի որ խունտուզ կըսուի.
Եղեգով տիղմով շինուած տուն ունի.

١	Եէք	1	Մէկ
٢	տըտու	2	երկու
٣	սըսէ .	3	երեք
٤	չառ	4	չորս
٥	բէնճ	5	հինգ
٦	շէշ	6	վեց
٧	հավթ	7	եօթը
٨	հաշթ	8	ութը
٩	նահ	9	ինը
١٠	Տահ	10	Տասն
١١	եանզտա	11	տասնումէկ
١٢	տանզտա	12	տասնուերկու
١٣	սէզտա	13	տասնուերեք
١٤	չառտա	14	տասն և չորս
١٥	բանզտա	15	տասն և հինգ
١٦	շանզտա	16	տասն և վեց
١٧	հավտա	17	տասն և եօթը
١٨	հաշտա	18	տասն և ութը
١٩	նօզտա	19	տասն և ինը
٢٠	Պիսթ	20	Քսան
٢١	պիսթ եէք	21	քսանումէկ
٢٢	պիսթ ու տըտու	22	քսանուերկու
٢٣	պիսթ ու սըսէ	23	քսանուերեք
٢٤	պիսթ ու չառ	24	քսան և չորս
٢٥	պիսթ ու բէնճ	25	քսան և հինգ
٢٦	պիսթ ու շէշ	26	քսան և վեց
٢٧	պիսթ ու հավթ	27	քսան և եօթը
٢٨	պիսթ ու հաշթ	28	քսան և ութը
٢٩	պիսթ ու նահ	29	քսան և ինը
٣٠	Սիհ	30	Երեսուն
٣١	սիհ ու եէք	31	երեսունումէկ
٣٢	սիհ ու տըտու	32	երեսունուերկու
٣٣	սիհ ու սըսէ	33	երեսունուերեք
٣٤	սիհ ու չառ	34	երեսուն և չորս
٣٥	սիհ ու բէնճ	35	երեսուն և հինգ
٣٦	սիհ ու շէշ	36	երեսուն և վեց
٣٧	սիհ ու հավթ	37	երեսուն և եօթը
٣٨	սիհ ու հաշթ	38	երեսուն և ութը
٣٩	սիհ ու նահ	39	երեսուն և ինը
٤٠	Չըլ	40	Քառասուն
٤١	չըլ ու եէք	41	քառասունումէկ
٤٢	չըլ ու տըտու	42	քառասունուերկու
٤٣	չըլ ու սըսէ	43	քառասունուերեք
٤٤	չըլ ու չառ	44	քառասուն և չորս
٤٥	չըլ ու բէնճ	45	քառասուն և հինգ

٤٦	չըլ ու շաշ	46	քառասուն և վեց
٤٧	չըլ ու հավթ	47	քառասուն և եօթը
٤٨	չըլ ու հաշթ	48	քառասուն և ութը
٤٩	չըլ ու նահ	49	քառասուն և ինը
٥٠	Բէնճի	50	Յիսուն
٥١	բէնճի եէք	51	յիսունմէկ
٥٢	բէնճի տըտու	52	յիսուներկու
٥٣	բէնճի սըսէ	53	յիսուներեք
٥٤	բէնճի չառ	54	յիսուն և չորս
٥٥	բէնճի բէնճ	55	յիսուն և հինգ
٥٦	բէնճի շէշ	56	յիսուն և վեց
٥٧	բէնճի հավթ	57	յիսուն և եօթը
٥٨	բէնճի հաշթ	58	յիսուն և ութը
٥٩	բէնճի նահ	59	յիսուն և ինը
٦٠	Շէսթ	60	Վաթսուն
٦١	շէսթ ու եէք	61	վաթսունմէկ
٦٢	շէսթ ու տըտու	62	վաթսուներկու
٦٣	շէշթ ու սըսէ	63	վաթսուներեք
٦٤	շէսթ ու չառ	64	վաթսուն և չորս
٦٥	շէսթ ու բէնճ	65	վաթսուն և հինգ
٦٦	շէսթ ու շէշ	66	վաթսուն և վեց
٦٧	շէսթ ու հավթ	67	վաթսուն և եօթը
٦٨	շէսթ ու հաշթ	68	վաթսուն և ութը
٦٩	շէսթ ու նահ	69	վաթսուն և ինը
٧٠	Հավթէ	70	Եօթանասուն
٧١	հավթէ եէք	71	եօթանասունմէկ
٧٢	հավթէ տըտու	72	եօթանասուներկու
٧٣	հավթէ սըսէ	73	եօթանասուներեք
٧٤	հավթէ չառ	74	եօթանասուն և չորս
٧٥	հավթէ բէնճ	75	եօթանասուն և հինգ
٧٦	հավթէ շէշ	76	եօթանասուն և վեց
٧٧	հավթէ հավթ	77	եօթանասուն և եօթը
٧٨	հավթէ հաշթ	78	եօթանասուն և ութը
٧٩	հավթէ նահ	79	եօթանասուն և ինը
٨٠	Հաշթէ	80	Ութսուն
٨١	հաշթէ եէք	81	ութսունմէկ
٨٢	հաշթէ տըտու	82	ութսուներկու
٨٣	հաշթէ սըսէ	83	ութսուներեք
٨٤	հաշթէ չառ	84	ութսուն և չորս
٨٥	հաշթէ բէնճ	85	ութսուն և հինգ
٨٦	հաշթէ շէշ	86	ութսուն և վեց
٨٧	հաշթէ հավթ	87	ութսուն և եօթը
٨٨	հաշթէ հաշթ	88	ութսուն և ութը
٨٩	հաշթէ նահ	89	ութսուն և ինը
٩٠	Նօթ	90	Իննսուն

٩١	նօթ ու եէք	91	իննսունումէկ
٩٢	նօթ ու տըւու	92	իննսունուերկու
٩٣	նօթ ու սըսէ	93	իննսունուերեք
٩٤	նօթ ու չառ	94	իննսուն և չորս
٩٥	նօթ ու բէնճ	95	իննսուն և հինգ
٩٦	նօթ ու շէշ	96	իննսուն և վեց
٩٧	նօթ ու հավթ	97	իննսուն և եօթը
٩٨	նօթ ու հաշթ	98	իննսուն և ութը
٩٩	նօթ ու նահ	99	իննսուն և ինը
١٠٠	Սատ	100	Հարիւր
١٠١	սատ ու եէք	101	հարիւր մէկ
١٠٢	սատ ու տըւու	102	հարիւր երկու
١٠٣	սատ ու սըսէ	103	հարիւր երեք
١٠٤	սատ ու չառ	104	հարիւր չորս
١٠٥	սատ ու բէնճ	105	հարիւր հինգ
١٠٦	սատ ու շէշ	106	հարիւր վեց
١٠٧	սատ ու հավթ	107	հարիւր եօթը
١٠٨	սատ ու հաշթ	108	հարիւր ութը
١٠٩	սատ ու նահ	109	հարիւր ինը
١١٠	սատ ու տահ	110	հարիւր տասը
١٢٠	սատ ու պիսթ	120	հարիւր քսան
١٣٠	սատ ու սիհ	130	հարիւր երեսուն
١٤٠	սատ ու չըլ	140	հարիւր քառասուն
١٥٠	սատ ու բէնճի	150	հարիւր յիսուն
١٦٠	սատ ու շէսթ	160	հարիւր վաթսուն
١٧٠	սատ ու հավթէ	170	հարիւր եօթանասուն
١٨٠	սատ ու հաշթէ	180	հարիւր ութսուն
١٩٠	սատ ու նօթ	190	հարիւր իննսուն
٢٠٠	Տու սատ	200	Երկու հարիւր
٣٠٠	սէ սատ	300	երեք հարիւր
٤٠٠	չառ սատ	400	չորս հարիւր
٥٠٠	բէնճ սատ	500	հինգ հարիւր
٦٠٠	շաշ սատ	600	վեց հարիւր
٧٠٠	հավթ սատ	700	եօթը հարիւր
٨٠٠	հաշթ սատ	800	ութը հարիւր
٩٠٠	նահ սատ	900	ինը հարիւր
١٠٠٠	Հազար	1000	Հազար
١١٠٠	հազար ու սատ	1100	հազար հարիւր
١٢٠٠	հազար տու սատ	1200	հազար երկու հարիւր
١٣٠٠	հազար սէ սատ	1300	հազար երեք հարիւր
١٤٠٠	հազար չառ սատ	1400	հազար չորս հարիւր
١٥٠٠	հազար բէնճ սատ	1500	հազար հինգ հարիւր
١٦٠٠	հազար շաշ սատ	1600	հազար վեց հարիւր
١٧٠٠	հազար հավթ սատ	1700	հազար եօթը հարիւր
١٨٠٠	հազար հաշթ սատ	1800	հազար ութը հարիւր

١٩٠٠	հազար նահ սատ	1900	հազար ինը հարիւր
٢٠٠٠	Տու հազար	2000	Երկու հազար
٣٠٠٠	սէ հազար	3000	երեք հազար
٤٠٠٠	չառ հազար	4000	չորս հազար
٥٠٠٠	բէնճ հազար	5000	հինգ հազար
٦٠٠٠	շաշ հազար	6000	վեց հազար
٧٠٠٠	հաֆթ հազար	7000	եօթը հազար
٨٠٠٠	հաշթ հազար	8000	ութը հազար
٩٠٠٠	նահ հազար	9000	ինը հազար
١٠٠٠٠	Տահ հազար	10000	Տասը հազար
٢٠٠٠٠	պիսթ հազար	20000	քսան հազար
٣٠٠٠٠	սիհ հազար	30000	երեսուն հազար
٤٠٠٠٠	չըլ հազար	40000	քառասուն հազար
٥٠٠٠٠	բէնճի հազար	50000	յիսուն հազար
٦٠٠٠٠	շէսթ հազար	60000	վաթսուն հազար
٧٠٠٠٠	հաֆթէ հազար	70000	եօթանասուն հազար
٨٠٠٠٠	հաշթէ հազար	80000	ութսուն հազար
٩٠٠٠٠	նօթ հազար	90000	իննսուն հազար
١٠٠٠٠٠	Սատ հազար	100000	հարիւր հազար
٢٠٠٠٠٠	տու սատ հազար	200000	երկու հարիւր հազար
٣٠٠٠٠٠	սէ սատ հազար	300000	երեք հարիւր հազար
٤٠٠٠٠٠	չառ սատ հազար	400000	չորս հարիւր հազար
٥٠٠٠٠٠	բէնճ սատ հազար	500000	հինգ հարիւր հազար
٦٠٠٠٠٠	շաշ սատ հազար	600000	վեց հարիւր հազար
٧٠٠٠٠٠	հաֆթ սատ հազար	700000	եօթը հարիւր հազար
٨٠٠٠٠٠	հաշթ սատ հազար	800000	ութը հարիւր հազար
٩٠٠٠٠٠	նահ սատ հազար	900000	ինը հարիւր հազար
١٠٠٠٠٠٠	եէք միլիոն	1000000	Մէկ միլիոն
٢٠٠٠٠٠٠	տու միլիոն	2000000	երկու միլիոն
٣٠٠٠٠٠٠	սէ միլիոն	3000000	երեք միլիոն
٤٠٠٠٠٠٠	չառ միլիոն	4000000	չորս միլիոն
٥٠٠٠٠٠٠	բէնճ միլիոն	5000000	հինգ միլիոն
٦٠٠٠٠٠٠	շէշ միլիոն	6000000	վեց միլիոն
٧٠٠٠٠٠٠	հաֆթ միլիոն	7000000	եօթը միլիոն
٨٠٠٠٠٠٠	հաշթ միլիոն	8000000	ութը միլիոն
٩٠٠٠٠٠٠	նահ միլիոն	9000000	ինը միլիոն
١٠٠٠٠٠٠٠	Տահ միլիոն	10000000	Տասը միլիոն
٢٠٠٠٠٠٠٠	պիսթ միլիոն	20000000	քսան միլիոն
٣٠٠٠٠٠٠٠	սիհ միլիոն	30000000	երեսուն միլիոն
٤٠٠٠٠٠٠٠	չըլ միլիոն	40000000	քառասուն միլիոն
٥٠٠٠٠٠٠٠	բէնճի միլիոն	50000000	յիսուն միլիոն
٦٠٠٠٠٠٠٠	շէսթ միլիոն	60000000	վաթսուն միլիոն
٧٠٠٠٠٠٠٠	հաֆթէ միլիոն	70000000	եօթանասուն միլիոն
٨٠٠٠٠٠٠٠	հաշթէ միլիոն	80000000	ութսուն միլիոն
٩٠٠٠٠٠٠٠	նօթ միլիոն	90000000	իննսուն միլիոն

Ադամ'ի դրախտին, դրախտն 'ի Հայաստան,
Բոլոր ազգ մարդկան անկէ սերեցան ։

ՄՈՒԽԹԱՍԱՐԻ

ՆԱԳԼԷ ԳՈՎՄԷ ԱՐՄԷՆԻ

Ադմանէմա Արմէնի. ըդմանէ Ադամ, պապէմա ավուլ է ։

Ժը Ադամէ հաթա իրօ հավլթ հազաու տու սաթ հաշլթէ ու բէնճ սալ է. ըդմանէ Արմէնի, աշխբաու պէլու է, քի ըդմանէ Ադամ է.

Բըշլթ նադըլ գրինէ քիթէպէ բադըշ. համի գովմանժի նադըլ տըգըն, ու շահատաթի տըգըն, քի ճէննէթէ Ադամ ալյէ րօժ հըլաթ, ըը Արմէնսաթանէ ու կէմյէ Նուհ փէյղամպէրժի ըըսար Լ չիեայէ Մասիս է ըռունըշտ ։

Չըմքի հաթա իրօժի ճէյէ մէ պաժէրան, կուննաան, արտան ու չամյն, պը ըդմանէ Արմէնիէ թէ կաղի գըըըն ։

ՀԱՄԱՌՕՏ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Մեր Հայոց լեզուն, առաջին պապերնուս Ադամին լեզուն է ։

Ադամէն մինչեւ հիմայ եօթը հազար երկու հարիւր ութսուն եւ հինգ տարի է ։ Հայոց լեզուն Ադամայ լեզուն ըլլալը խիստ յայտնի է ։

Բոլոր Սուրբ գիրքը՝ պատմելէն ետքը, ամէն ազգեր ալ կը պատմեն, եւ կը վկայեն Ադամայ դրախտը Արեւելքի կողմը Հայաստանի մէջ ըլլալը, ու Նոյ նահապետի տապանն ալ Մասիս լերան վերայ նստիլը.

Վասն զի մինչեւ հիմա ան տեղուանք թէ քաղաքներու, գեղերու, թէ արտերու եւ գետերու անունները Հայոց լեզուի բառերով կը կոչուին ։

Չավա քի պըն չիայէ Մասիս կունտէ Ակոռի, քի լըմէ տայէ, Նոյ փէյղամպար բըշտ ըռապունէ ըժիկամի լըմէ տարէ ըրէզ տանի, չավա քի Աագըժ քիԹապժի շըհատաԹի տըդէ, Նավ քիԹէպէ Ծային. սարի նահ խանի պիսԹ, արկ ուռ. ըրէզ տանի քի, պը ըզմանէ ըզման՝ հըրփէ րէ ու ւիւն ունտայ գըրըն. լօմա Ակօռի տըպէժըն. լաքին ըռաստէվի արկ ուռի է.

Ամալըք մի ըժդարա քի շըհատաԹի տըքէ. ըզմանէ Արմէնի, ըզմանէ Ադամ է. իշաէ պաժէրէ Նախչըվան, քի պը ըզմանէմա Արմէնի, նախ՝ աւուլ, իջըւան, ղօնաղ, քի Նուհ ժը կէմի տարագաԹ, աւուլ լըմէտարէ ըռունըշտ, հաԹա իրօ սը ըզմանէ Արմէնի Նախչըվան Թէ կազի գըրըն:

Ինչպէս որ Մասիս լերան ստորոտը Ակոռի ըսուած գեղը, ուր որ Նոյ նահապետ տապանէն ելլելէն ետքը խաղողի ու տնկեց, որուն Աստուածաշունչ գիրքն ալ կը վկայէ, Ծննդոց ինը գըլուխին՝ քսան համարի մէջ, արկ ուռ, այսինքն, ուռը դրաւ կ'ըսուի. որ երկար ժամանակ անցնելով բերնէ բերան, րէ և ւիւն (ր, ւ) գրերը կորսնցնելով, Ակոռի կ'ըսեն, որ շիտակը՝ արկ ուռի է:

Երկրորդ քեզի օրինակ մի ալ, որ կը վկայէ Հայոց լեզուն Ադամայ լեզուն ըլլալը. ահա Նախիջեւան քաղաքը, որ նախ իջեւան ըսել է. որ Նոյ նահապետ տապանէն ելած ատենը առաջին նիստը ան տեղը ըրաւ, անոր համար Նախիջեւան կ'ըսուի ան տեղին անունը ամեն ազգաց լեզուներով մինչեւ ցայսօր:

Մասիս լեռան նաւէն Նոյեան Տապանին,
Է երկրորդ պարծանք Հայոց աշխարհին:

Հուն պըղավմի Հայըն, եախուտ Էրմէնի. ու պը իմանժի քրիստոնեայ. Իտալի, Փարաղաքի գուրմանձ համի խավիրա Փըլլայ կաղէ սըգէ. լաքիմ հուն Փըլլայ նինըն. պը գովմիթի Էրմէնինէ. պը մասսայ ժի Իտալին է. հուն Փըլլայ նինըն գանձ պը զանըն:

Ու համի գովմայն ու փասիշահայն գովմէմարա Էրմէնի կաղի սըգըն, ու մասայէմարաժի Իտալի. մասէհիա:
Չախա քի փատրիշահէմաժի գովմէմարա պը Թըրքի կաղի սըգէ միլէթի Էրմէնեան, ու պը մասսայժի. Իտալի, մասէհիա Խոխասիեան կաղի սըգէ:

Իշտէ նըղանիթիէ վա աֆգաս պըլըխա սույէ լը սարխա հաթանավէ ազաս ունաս գըրիյէ, պը նավէ զուլամի հեսիրի Փէլէհի սանիէ լը սարվա. շույնէ նավէ Էրմէնի, Փըլլայ սանիյէ. ու կաղի սըգըն:

Աֆ կաղի գըրին գապահաթըք նինէ գուրմանձան. չը մա քի ափանժի նըղանըն. հարգա պըղանըն կաղի նագըն:

Բընկայ հուն հավուսուրա Փըլլայ կաղի սըգըն. ու նավէ Փըլլայ զապուլ սըգըն լը սարխա. գուրմանձժի սըղէ կաղի պըքէ:

Քըպօյէհա լօմագըրընըքէմա Թունունէ ժըլան. հարգա

Դուք ազգաւ Հայ, կամ Արմէնի՞ էք, և կրօնքով ալ Քրիստոնեայ, Թէպէտ քիւրտերը բոլոր քրիստոնէից Փըլլայ կ'ըսեն. բայց քրիստոնեայք հիչ մէկ ժամանակ մի Փըլլայ չ'են, և չ'են ըլլար. ուրեմն ոչ ազգաւ և ոչ ալ կրօնքով դուք Փըլլայ էք:

Ու մանաւանդ ամենատէրութիւն ալ Հայոց ազգին Արմէնի կ'ըսեն, և կրօնքով ալ ուղղափառ քրիստոնեայ են:
Ինչպէս որ Օսմանեան տէրութիւնն ալ միլէթի Արմէնիան կը կոչէ և քրիստոնէութեան համար ալ Մէսիհի, Իսավի, և Խրիստիեան կ'ըսէ:

Ասա տգիտութիւնը այնքան զօրացեր է ձեր վերայ որ մինչև անգամ ազատ անուննիդ գերութեան և ծառայութեան փոխարկեր են, Արմէնի ըսելու տեղը Փըլլայ կ'ըսեն:

Այս յանցանքը քիւրտերուն չէ, և չեմ դներ անոնց վերան. որովհետեւ անոնք ալ դիտմամբ չ'են կանչեր ձեզի գերի կամ ծառայ:

Երբոր դուք ձեզմէն կ'ընդունէք Փըլլայ բառը, և իրարու ալ մէջերնիդ կը կանչէք, 'ի հարկէ անոնք ալ կը կանչեն:

Վանորայ մեղադրելու չ'է, ոչ զանոնք և ոչ ձեզի. որով-

հուն ու հարգաւանն, ժողովէ նըզանիթի մէջ հալէտամանէ ։ Այս քընկա գուրմանճան քի մը վօրս ֆըլլայ կաղի ալըրն զըլլալ է, հուն ֆըլլայ նըներն ։ Չունքի լուղալթէ ֆըլլայ, զուլալ, հեւիր, ֆէլլահ է, հուն նա զուլալին նա հեւիրըն ու նամի ֆալլահըն ։ Լաքին մը մէջ բէլա կարագիօզլիր ալըքըն լուղէթէ ֆըլէլայ, շույնէ վի Արմէնի ու Խաւդի կալդի ալըքըն հալուստուրա ։ Չունքի հուն գուրբէ Հայկէնէ, քի հըգմէվի սու հազառ սէ սաթ ու բէնձի սալ ախլ մը զայինէ Խա հապու․ ու բըշա զայինէ Խամմի հաթա հազար չըլ ու բէնձ սալ մա պու ։

Հաթա բօժէ պալէմա Հայկ, Նոյ սալ պու, բըլմանէ համի մարխլան նէք պու․ չալա քի քիթալէ բագըշ ալալէժէ, „Տընէ համի նէք բըլման պու․ նէք լուզէթ համիրա ։

Ժը Ադամէ հաթա Նոյ թահ պալ ալալի, պը հի սալմի հազա չըլ սաթ սալ․ լը նալ աֆղաս մախրթէ բըլմանէ Ադամ հին զալա նա պու ։

Գընկա Նոյ մէյդանէր մը կէմիյէ տարգաթ, ախա մէ բըլմանէ պու․ չախաքի լըժա լը սար Արիւաւ ու Նախիջ-

հեռուն չ՚էք գիտեր ։

Այս ուրեմն թէպէտ և քիւրտերը ձեզի ֆըլլայ կը կոչեն, բայց դուք ֆըլլայ չէք ։ Որովհետեւ ֆըլլայ բառը, ծառայ, գերի, մշակ ըսել է, դուք ոչ ծառայ էք, ոչ գերի էք և ոչ ալ մշակ էք ։ Ուստի աւելէյ եւս գիտի մանաք ֆըլլայ բառը, Արմէնի և Քրիստոնեայ, կանչել սորվեցէք իրարու ։

Որովհետեւ դուք քաջ Հայկին որդիքն էք․ որոյ ապրութիւնք Քրիստոսի թուականէն երկու հազար երեք հարիւր յիսուն տարի յառաջ սկսեց, մինչ Քրիստոսի թուականի հազար քառասուն հինգ տարին տեւեց ։

Մինչեւ մեր մեծ պապ Հայկի ժամանակը, որ Նոյ նահապետ ողջ էր, մարդկանց լեզուն մէկ էր, ինչպէս որ Սուրբ գիրքը կը վկայէ․ „Եւ էր ամենայն երկիր լեզու մի և բարբառ մի ամենեցուն ”։ Ադամէն մինչեւ Նոյ նահապետ տասը ծիւղ կը լինի, թուով ալ հազար վեց հարիւր տարի, որ այսքան ժամանակի մէջ Ադամին լեզուն այլայլած չէր ։

Երբոր Նոյ նահապետ տապանէն ելաւ, եւս նոյն լեզուն էր, ինչպէս որ վերը յիշեցինք, Արիւաւ, ու Նախ-

վան լուղէթան մա գըաա գըր :
Նուհա վօլաթէ պաղէմա
Երմէնըսթան է, ու ըզմանէ
մաժի ըզմանէ Ադամ է :

Ջուան բառերուն վրայօք :
Հիմայ մեր հայրենիքը Հայաստան է, և լեզունիս ալ
Ադամին լեզուն է :

Հովիւ, խաշնարած, երկրագործ, մշակ,
Էին ամէն մարդ մինչ Նախնին մեր Հայկ :

Երմէնըսթան այը բըօժէ
Նուհէ գանձ չէն պու, ու
համի Ադօվման հավէս այը
գըրըն :

Կալլար մէրայն ու խօրթան
բըապուն, փատիշահիթի
հապու, մարըվէ փարզանա
ու գանձ հապուն ըը Երմէ-
նըսթանէ :

Լաքին փատիշահիթի էմա
գաթ տասթէ նըզանձ ու
խառապ մարըվան. ենք ձառ-
ըասար համիան հըքըմ գըր
նըզանիթի ու խառապիթի
ունաա գըրըն փատիշահիթի
էմա, ու ազատիթի էմա :

Բէշիէ գավմէմա՝ ժըբէշխէ
տընէ, ու ժը վախթէ լըմիշ-
տէ ավէ պու է :

Բըշտ Ադամէ ըսար տընէ
համի մարըվան նա գանձ
պուն, Նուհ պըթանէ սալէհ

Հայաստան աշխարհիս սկիզ-
բէն 'ի վեր շատ ծաղկած էր
և ամէն ազգաց ալ խիստ
նախանձելի եղած :

Շատ քաջ ու փառաւոր
նախնիք ու տէրութիւն ու-
նէինք, շատ գիտուն և ար-
դար մարդիկ կային Հայաս-
տանի մէջ :

Բայց վերջապէս ազգին կա-
ռավարութիւնը ագէտ և
ամբարիշտ մարդոց ձեռք
անցնելով և ագիտութիւնը
ամենուն վրայ ահաստա-
բակ տիրելով ամէն բան կոր-
ծանեցաւ, և ազատութիւն-
նիս կորսնցուցինք :

Մեր ազգին սկիզբը աշխար-
հիս ստեղծմանը կամ ջրհեղե-
ղին մօտ ժամանակներն է :
Ադամէն ետեւ աշխարհիս
վրայ բոլոր մարդիկ չարա-
ցան, միայն Նոյ նահապետը

մայրը ։

Լօմա Նուհ պը ամրէ խօտէ կէմիքի չէ գըր, քուրբէխօ ու համի դէյրան ու հայվանան եւէք եւէք ձօթ ըսթանա քալթ ըր կէմյէ․ չըլ շավ ու չըլ րօժ պառան պարի լէ միշտէ ավէ պու համի մըրըն, Նուհ պըլթանէ ու հարչի քի լը նավ կէմիտէ պուն սաղ ման ։

Պը ամրէ խօտէ՝ քընկա ավ զուայի պու կէմիժի ըռնավ Արմէնըսթանէ ըսար չիայէ Արարատ Մասիս, ռունըշտ ։

Ժըմէ բաշէ մըրըվան տխա զահվ պուն ժը Արմէնըսթանէ ապալա պուն վըրտա վէտա չուն ։

Հաթա վէ րօժէ ըսար ալնէ պը ըզմանէ Արմէնի խապար տըտան, աֆ քի ժը Արմէնըսթանէ տարըաթ չուն ըը պար խօտէ ասի պուն, խօտէ ժի ղաղապ դըր ըլվան ըզմանէվան կօրհանա, լօմա աֆդաս ըզման ու աֆդաս գովման տարըաթըն ։

Լը ալյէ Պապըլոյէ քի չուն ժը վան եւէքի տարըաթ նավէ վի Բէլ, աֆդաս մաղըն ու պըհըքըմ պու, տու խասմ ըսար տընէ համիա հըքմէխօ պը կըհըշթանա ու խըլէթէ խօտէ պըն բէյէ տըսթանա ։

Հայկ ու հարչի քի լը Արմէնըսթանէտա պուն մը-

արդար մնաց ։

Ուստի Նոյ Աստուծոյ հրամանովը տապան մը շինեց, իր որդիքը և ամէն անասուններէն մէկ մէկ զոյգ անոր մէջը առաւ, քառասուն օր քառասուն գիշեր անձրեւ եկաւ, ջրհեղեղ եղաւ ու բոլոր աշխարհք ջնջեց․ միայն տապանի մէջ եղողները ազատեցան ։

Աստուծոյ հրամանովը երբ ջուրերը քաշուեցան․ տապանը Հայաստանի Արարատ լերանը վրայ իջաւ, որ Մասիս ալ կ՚ըսուի ։

Անկէց ետեւ մարդիկ նորէն բազմանալով Հայաստանէն սկսան աստի անդին ցրուիլ ։

Այնչեւ ան ատենը աշխարհքիս վրայ միայն Հայերէն լեզու կը խօսուէր ։ Հայաստանէն դուրս գացողները նորէն Աստուծոյ դէմ ամբարտաւանելով Աստուած անոնց լեզուները խառնակեց, և այնչափ ազգեր ու լեզուներ եղան ։

Բաբելոնի կողմը գացողներէն Բէլ անունով չար մարդ մը այնչափ զօրացաւ որ ուզեց բոլոր աշխարհի տիրել և Աստուծոյ պատիւը առնել ։

Հայկ ու Հայաստանի մէջ եղողները Բէլին չըհնազանդ-

Թըհէ Բէլէ նա սուն , ըը պարմի չարէ ըռապուն . Հայկ պու սար աղգարեվան , չոմքի մէրէ մէրայն պու Հայկ :

դեցան , անոր դէմ պատե. րաղմի ելան , և Հայկը որ ամենէն քաջ մարդն էր , բա- նակին գլուխ եղաւ :

Հայկ . Խոռ , Մանաւազ , Ապահ , Արմենակ ,
Յերեւորս ելան կը կայմէն բանակ :

Պը ամրէ խօսէ Հայկ չոր գըր պը Բէլըրա ըմի գուժթ օււախէմիժի խաււաղ գըր ու համի ալնէ ժը հըքմէ Բէլէ խալաս գըր , ընաւ Արմէ- նըսթանէ լըսար համիեան պու մաղըն ու պալէ ավուլ :

Համի գանուն ու նիզամ տանի . հըքմի հըքմիեաթ իհթաղ գըր . ու ժըմէ բէվա պընալէ Հայկէ հաթ կաղի գըրըն գոմէվի . Հայ , ու վօ- լաթէմաժի Հայաստան հա- թա խըօյ :

Իշտէ վէթարղ բէշի , ու պապըկ գանձք եէք գոմըք- ըրա թունունէ :

Բըշտ Հայկէ ընաւ գոմէ- մա ըռապու Արամ , մէրէ մէրայն ու խորթէ խորթայն քի Արմէնըստան գանձ չէ- նայի գըր :

Հայկ Բէլին դէմ քաջու- թեամբ պատերազմելով Աս- տուծոյ հրամանով անոր յաղ- թեց , զանիկայ մեռցուց ու բոլոր աշխարհքը ազատեցա- նոր բռնութենէն և Հայաս- տանի մէջ եղողներուն նա- հապետ և նախահայր եղաւ : Կարգեր և օրէնքներ դրաւ և առաջին անգամ ազգին կազմութիւնը , կառավարու- թիւնը և անկախութիւնը հաստատեց , և անկէ ետեւ անոր անունը մեր ազգը Հայ և երկիրնիս Հայաստան ըսուեցաւ մինչեւ ցայսօր : Ասանկ փառաւոր սկիզբ և նախահայր ունեցող ուրիշ ազգ մին ալ չկայ :

Հայկէն ետեւ մեր ազգին նահապետներուն մէջ ան- ուանի եղաւ Արամ , որ Հայ- աստանը շատ մեծցուց ու ծաղկեցուց :

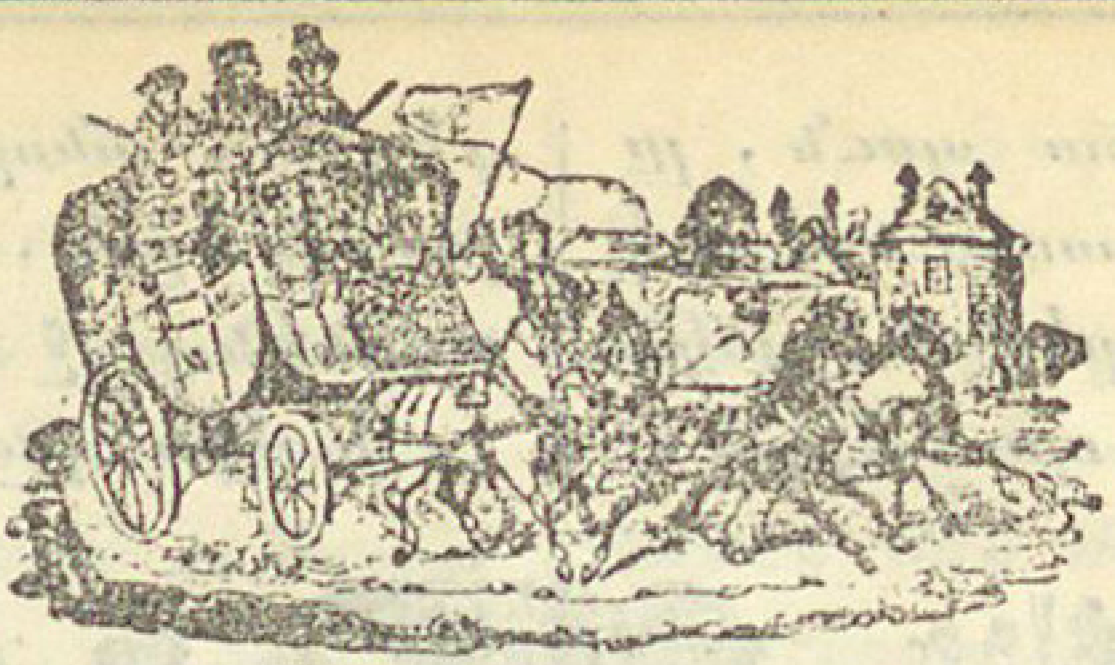

Բաջարանց գըլուխ անուանին Արամ,
Շատ ընդարձակեց ըզմերն Հայաստան :

Կալլաք ձի ըսթանա ու հը-
քըմ գըր . ժը պահրէ սըրէ
ու Գէյսարիէ հաւթա պահրէ
ըրաշ ու վօլաթէ սըրխանի
ու հաւթա լը աձամէ կըհիշա :

Ու զահֆ վօլաթ ըսթանա
զապթ գըր , ու հըքըմ գըր ,
համի ժէրա մըլթըհ գըր . ու
ամըր ատրանի հարչի պըն
հըքմէտանէ պըրըմանէ Արը-
մէնի խատար պըտըն գըրա
պըքըն , համի վօլաթէխօ :
Աֆդաս մաղըն պու ու տան-
կէվի տարդաթ համի վօլա-
թէ ղարխպան , հաւթա պընա-
վէվի կաղի գըրըն նավէ դավ-
մէվի Արմէնի , ու նավէ վօ-
լաթէվի Արմանըսթան հա-
թա իրօյ :
Նուհա չանտ նավ հանէ լը
սարմա քի մայէ ժը պաքի-
րէմա քի պըվի կաղի սըգըն
ժը գովմէ մարա :

Ավուլ Յաբէթեան , սանիա
Թորգամեան , Աքանազեան ,
Հայկազնեան ու Արամեան :
Լաքին թըմ չու զուլանարնէ

Իր սէրութիւնը Միջերկրա-
կան ծովէն և Կեսարիոյ կող-
մերէն մինչեւ Կասպից ծովը,
Կովկաս լեռները և Սեւ ծո-
վէն մինչեւ Ասորոց երկիրը և
Պարսից ծոցը ընդարձակեց:
Շատ երկիրներ և ազ-
գեր առաւ իրեն հնազան-
դեցուց . ու նաեւ հրաման
հանեց , որ իր հրամայած
երկիրներու մէջ բոլոր ազ-
գերն Հայերէն խօսին :

Այնչափ ահարկու եղաւ բո-
լոր աշխարհքի և իր անունը
այնչափ համբաւեցաւ որ
օտար ազգերը անոր անու-
նէն առնելով սկսան մեզի
Արամեան , Արմէն կամ Էր-
մէնի ըսել մինչեւ ցայսօր :
Հիմայ մեր Հայոց ազգին ,
քանի մի անուններ յատկա-
ցած ունինք , որ նախահայ-
րերնուս անունովը կը կան-
չուինք :
Ինչպէս Յաբեթեան , Թոր-
գամեան , Աքանազեան ,
Հայկազնեան և Արամեան :
Բայց գլխաւորաբար ընդ-

պընավէ Հայկէ է՝ քի Հայ
տըպէժըն. ու պը նավէ Ա-
րամէի. քի Արմէնի տը պէժն
ու կապի տըքըն։

Համի սէ հազար պիսթ ու
հաշթ սալ հըքմէ հայկէմա
հապու։

Սաթ ու չըլ ու չար հարգա
մաղըն հըքըմքըրըղ, հարգա
փատիշահ քի ժըդամէ Հայ-
կէ տաըքամթ բայ հավխու-
տու ըռունըշտըն լը թախթէ
հըքմէ Արմէնեան։

Ավուլ Հայկ պու նավ մաղը-
նան քի ըռունըշտ լը թախթէ
հըքմէ, ու բաշըն Հըսկայոր-
դի, ու փատիշահանժի բէ-
շըն Պարոյր ու բաշըն Վահէ։

Բըշտա մէ հըքմէ հէնըքիտըմթ
ու պաթալ պու հըքմէ Ար-
մէնի, լաքիմ փըռ նամա ախա
ըռապու պը նավէ Արշակու-
նի. վէ փատիշահիժի բէնձ
սաթ ու հաշթէ սալ մա։

Չըլ ու հավթ փատիշահ ը-
ռապու բայ հավխուտու ը-
ռունըշտըն լը թախթէ հըք-
մէ. բէշըն Վաղարշակ պու.
բաշըն Արտաշէս։ Թարըղէ
սալէ Քրիստոս ժի չար սաթ
պիսթ ու հավթ սալ պու։

Քի նավ ժը վան, կալըք մա-
ղըն խորթ ու մէր փատիշա-
հան տարգաթըն, գանձ պը
ամալէ վան՝ նավէ Արմէնի
պըլընտ քըրըն։

Չավա Աբգար փատիշահէմա
ավուլ, լը Ուրհայէ խման-

հանրապէս, Հայկն և Ա-
րամին անունովը կը՝կոչ-
ուինք. Հայ կամ Արմէնի։

Իման երեք հազար քսան և
ութը տարի Հայկազանց
թագաւորութիւնը տեւեց։

Իման հարիւր քառասուն և
չորս թէ նահապետներ թէ
թագաւորներ և թէ կուսա-
կալներ ունեցաւ Հայոց տէ-
րութեան գահը նստող։

Հայկազնեան նահապետաց
առաջինն էր Հայկ, վերջինն
էր Հսկայորդին. Թագաւո-
րաց առաջինն էր Պարոյր.
վերջինն էր Վահէ։

Հայկազանց տէրութիւնը
գաղրելէն ետքը, շատ միջոց
մի չանցաւ. Արշակունեաց
թագաւորութիւնը կանգ-
նեցաւ. որ հինգ հարիւր
ութսուն տարի տեւեց։

Իըման քառասուն և եօթը
թագաւոր ունեցաւ գահը
նստող, որոց առաջինն էր
Վաղարշակ, վերջինը Արտա-
շէս։ Քրիստոսի թուականն
էր 427։

Որոց մէջէն շատ քաջ թա-
գաւորներ ելան, որ Հայոց
անունը բարձրացուցին փա-
ռաւոր գործքերով։

Ինչպէս Աբգար թագաւոր
որ Ուրֆա կը նստէր առա-

գըր Քրիստոսըյա , ու ղա-
պուլ գըր Խաս ելմասիհ ։

Լը բայմի ռապու Տրդատ
քի կալըք պը մերանիէխօ
խույակ պու . հալքա պը
Աբգար փատիշահէմայ մա-
սապէ Խամի հայպու լը Ար-
մէնիստանէ , լաքին համի
ձի՝ հինդապու լնադըրի պուն ։
Տրդատ պըրասաթէ Գրիգոր
Լուսաւորիչ համի գոմէ
Արմէնի խամի գըր ։
Տրդատ ավալ խամի նա
պու , Գրիգոր Լուսաւորիչ
խամի պու , լօմա Տրդատ
էմի կալըք պը ըշքէնձէ ու-
պը ազիյաթէ անէթիպու
լնավ պիրէ . սէղատ սալ մա ։

Լըմէ ժընըքի ռօժէ նէքնան
տըպըր տավէթ լը պիրէ , ու
մէլէքէ խօտէ թասալլի տը-
գըր Գրիգորէ ։
Լաքին պաշէ Տրդատմի ի-
ման գըր , ըշանա Գրիգոր
Լուսաւորիչ լը Գէյսարիյէ
լըպա բատըրշ Պէնտէօս , ժը-
մէ տասթ տանին պու ե-
պիսկոպոս , հաթ լը Արմէ-
նիստանէ ռունըշտ կաթու-
ղիկոս լըսար համի Արմէնիան ։
Իձա Տրդատ պըմոլ . ու պը
ռըձալ քիպարէխօ հալալ
պուն ժը Գրիգոր Լուսաւո-
րիչէ լընավ ալէ մուպառէ ,
ու ամի ֆէրման տարանի
համի գոմէ Արմէնի , ու

ջին հաւատացելոց 'ի Քրիս-
տոս մէկն եղաւ և ընդու-
նեց Քրիստոսի հաւատը ։
Անկէց ետեւ Տրդատ Թա-
գաւոր եղաւ քաջ և երե-
ւելի ։ Թէ և Աբգարի հա-
ւատալովը քրիստոնէութիւն
կար Հայաստանի մէջ , բայց
ընդհանրապէս հաստատ-
ուած չէր ։
Տրդատ Գրիգոր Լուսաւորչի
ձեռքովը բոլոր Հայոց ազգը
քրիստոնեայ ըրել տուաւ ։
Տրդատ էն առաջ քրիստոն-
եայ չէր , Գրիգոր Լուսա-
ւորիչ քրիստոնեայ ըլլալուն
համար շատ չարչարանք տալ
տուաւ անոր . ու խոր վիրա-
պը նետեց , ուր տասուհինգ
տարի հոն կեցաւ ։
Ան տեղը կնիկ մի օր հաց մը
կը տանէր կը ձգեր հոն , և
Աստուծոյ հրեշտակը զանի-
կայ կը մխիթարէր ։
Բայց երբ Տրդատ ալ հա-
ւատաց , Գրիգոր Լուսա-
ւորիչը զինքը Կեսարիա Պե-
ւոնդոս սուրբ հայրապե-
տին եպիսկոպոս ձեռնադ-
րել տուաւ զանիկայ , և բո-
լոր Հայոց վրայ կաթողի-
կոս դրաւ ։
Այս անգամ Տրդատ ալ բո-
լոր արքունական ընտանի-
քովը ու նախարարներով
մէկտեղ Եփրատ գետին մէջ
Գրիգոր Լուսաւորչէն մկր-
տեցաւ , և հրաման հանեց

հարչի պըն հըքմէլյէ խա-
մի պըպըն ։

Վէ թարղ մէսէպէմա ըժը Գրիգոր ըուհի գըօղէ հէն պուն ու ղապուլ գըլըն , ըօ-մա գոլմէմարա Լուսաւոր-չական ազգ տըպէժըն ։

Ու ժըլէ բաշէ կալըք գանձ պու Էրմէնսթան , ու կա-լըք տանկէմի պըլընտ պու . պը ըմխյաթ ու պը սանխաթ ու պը մարիֆաթ ։

Չալան ժը խամի նա պունէ՝ ալուլ ու պընաս գըրընէ խօ-տէ չայ տըպու մէ թարղժի բըշտ խամի պունէմի գոլմէ Էրմէնի չայ տըպի պը գանու-նէ խաս . համի տընէրաժի չայ պունէմի խուշյաի գըր ։

բոլոր ազգն և իր տէրու-թեան մէջ գտնուողները քը-րիստոնեայ ընել տուաւ ։ Եւ այսպէս հաւատքնուս ուղղափառութիւնը Գրի-գոր Լուսաւորչէն սորված և ընդունած ըլլալնուս հա-մար Լուսաւորչական ազգ կ՚ըսուինք ։

Անկէ ետեւ Հայաստան եւս առաւել ծաղկեցաւ ու պայծառացաւ , գիտութիւն-ները և արուեստները շատ յառաջացան ։

Ինչպէս քրիստոնէութիւնէն յառաջ իր Աստուածպաշ-տութեամբը պայծառ էր ․ անանկ ալ ետքը իր քրիստո-նէութեամբը Հայոց ազգը բոլոր աշխարհի փառք ու պարծանք եղաւ ։

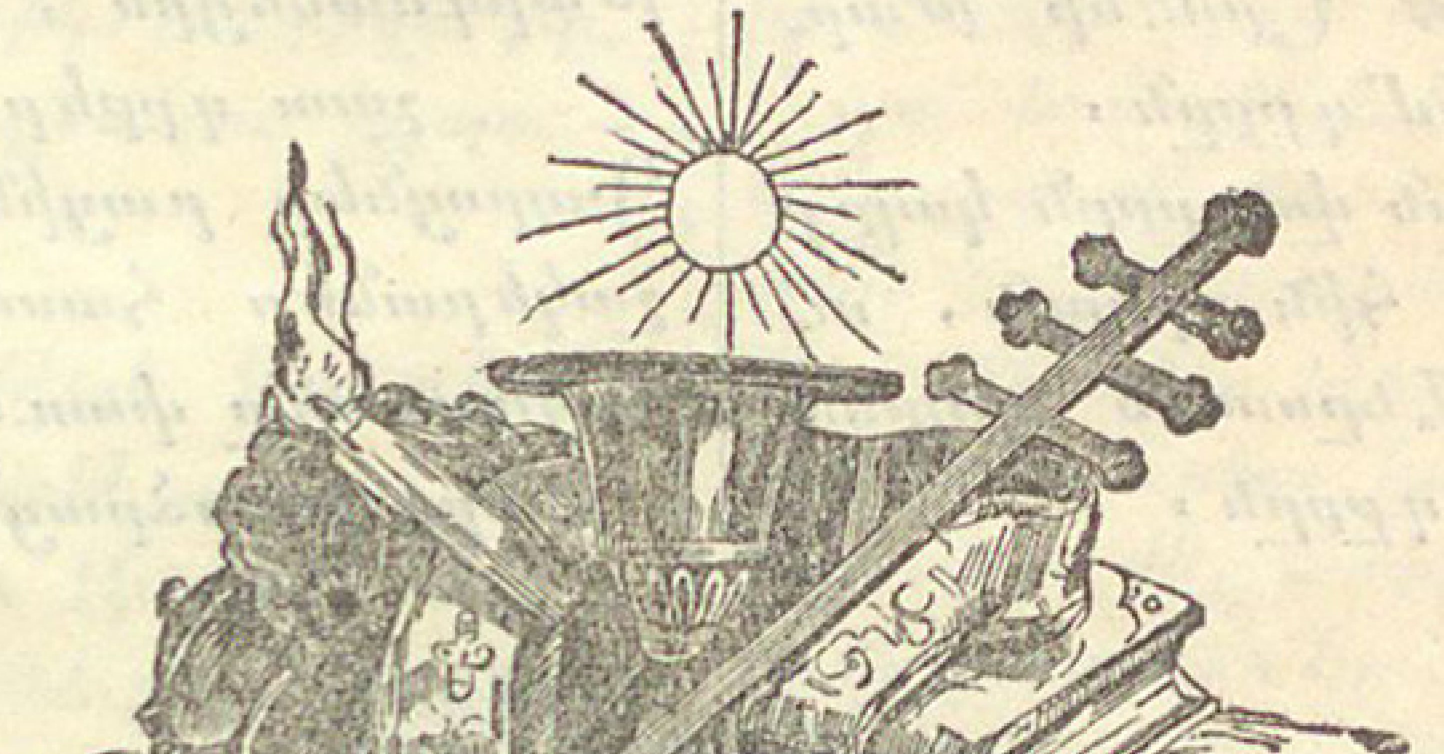

Լուսոյն գիտութեան հաւատոյս մերոյ ,
Ծագեցաւ մեզ լոյս մարմնոյ և հոգւոյ ։

Վէ չաղէնա տխաա կալըք ը-լմաար ու գանձ մարըվան տարգաւթըն , ըղմանէմա ու գոլմէմա պըլընտ գըրըն ։

Եւ աս միջոցներուս շատ երե-ւելի և գիտուն մարդիկ ելան հաւատքնիս լեզունիս և ազ-գերնիս շատ ծաղկեցուցին ։

Լաքիմ ժըհամիեան պըլընտ
խուչայի պուն. Սահակ ու
Մեսրոպ մըթռան ու եպիս-
կոպոս, ու շակիրտէմըն։

Էվուլ հըրֆէմա թունապու.
.քիթապէ բագըշ, ու ինճիլ
պը ըզմանէ ղարիպան ու-
խանդըն. աֆքի հըրֆ նը-
զանի պու նիքարի պուխան-
աա. մահրում օլմա։
Ճըպօյէհա Սահակ ու Մես-
րոպ համա գըրըն թարձիմ
գըրըրնէ քի համի ձամիաթ
պը գաւի պը խուշնէ ու հին
պըլէ։
Լօմա ավուլ պը խուչայի գը-
րընէ խօաւէ հըրֆէ Էրմէնի
համըր գըր, ու հարտու եէք
պուն համի .քիթէպէ բա-
գըշ ու ղէյրի .քիթապանժի
պը ըղմանէ Էրմէնի թար-
ճիմ գըրըն։
Մէքթէպան վագըրըն կալըք
շակիրտան հին գըրըն, ու
պըլի Էրմէնըստան պըլընտ
գըրըն։

Բայց՝ ամենէն երեւելիները
եղան սուրբ Սահակ հայրա-
պետը և սուրբ Մեսրոպ
վարդապետը և անոնց աշա-
կերտները։
Առաջ բարեկարգեալ գիր
չկար. Աստուածաշունչը և
Աւետարանը ուրիշ լեզուով
կը կարդային, և ուրիշ լե-
զու չգիտցողները զուրկ կը
մնային։
Ասոր համար սուրբ Սահակ
և Մեսրոպ ուզեցին զանոնք
Հայերէն թարգմանել, որ
բոլոր ժողովուրդը առ հա-
սարակ հասկընայ։
Ուստի նախ սուրբ Մեսրոպ
Աստուծոյ յայտնութեամբը
Հայերէն գրերը հնարեց,
և երկուքը մէկ եղան բոլոր
Աստուածաշունչը Հայերէն
թարգմանեցին, և ուրիշ
շատ գրքեր ալ։
Դպրոցներ բացին, շատ ա-
շակերտներ հասուցին, և
հայաստանը փառաց 'ի փա-
ռըս բարձրացուցին։

Ճրագ են սուրբ գրոց՝ Աստուծոյ խօսքերն,
Որ մեր շաւիղներն կը լուսաւորեն։

Լըվէ զամանէ բէվա ժընավ կալըք գանձ ու խըմտարան ու մէրան, պըտանկ պու Վարդան Մամիկոնէ։

Բի հազառ սի ու շաշ մըր հավալէխօ չէյիտ պու զոլմէվի խալաս գըր ժը բօժ հաւատան-տընէ։

Գըւասթ աֆ մըր, լաքըմի-ման ու մասապէմա ու գոլ-միթիյէմա, ու նավէվի լը-նավ տընէ պըլընտ մա հաթա իրօ ու հաթա գըյէմէթէժի տըղէ պըմինէ։

Լըբայվի բըւասըւ փատիշահիթիյէ Բագրատունէ սաթ ու նօթ չառ սալ մա. սէգռա փատիշահ բըւասըւ բայ հավըւտու. բէշին Աշոտ պու, բաշին Գագիկ, Թարիղէ Քրիստոս հազառ ու չըլպու։

Փատիշահիթիյէ Ռուբէնի. տու սաթ նօթ ու շաշ սալմայ, բէշին Ռուբէն պու. բաշին Լեւոնէ շաշ. Թարիղէ Քրիստոս հազառ սէ սաթ չէսթ ու բէնձ սալ պու։

Իշտէ հազառ սէ սաթ նօթ ու սէսալէ Մասիհա, Լեւոնի փատիշահէմա լը Փըրընկըսթանէ լը նավ պաժէրէ Փարիզ տըմըրի ու տըվաշէրի։

Այս ժամանակէս ետքը, եկող շատ մը քաջ, գիտուն, բարեպաշտ և հայրենասէր մարդոց մէջ ամենէն անուանին եղաւ սուրբ Վարդան Մամիկոնեանը։

Որ հազար երեսուն և վեց քաջ հայրենասէր ընկերներովը իրեն նահատակ եղաւ, Հայոց ազգը ազատեց կռապաշտութենէ։

Թէպէտ ինքը մեռաւ, բայց հաւատքնիս և ազգութիւնիս մինչեւ ցայսօր մնաց, և իր անունն ալ կը յիշատակուի յազգէ յազգ մինչեւ ցյաւիտեան։

Ասկէց ետեւ Բագրատունեանց թագաւորութիւնը ելաւ, որ հարիւր իննսուն չորս տարի տեւեց. տասն երեք թագաւորք ունեցաւ իր գահը. որոց առաջինն էր Աշոտ և վերջինն էր Գագիկ երկրորդ. Քրիստոսի թուականն էր հազար քառասուն։

Ռուբինեանց թագաւորութիւնն ալ երկու հարիւր իննսուն և վեց տարի տեւեց, որոց առաջինն էր, Ռուբէն և վերջինը Լեւոն վեցերորդ. Քրիստոսի թուականն էր հազար երեք հարիւր վաթսուն և հինգ։

Ահա հազար երեք հարիւր իննսուն երեք թուականին Քրիստոսի, Լեւոն թագաւորնիս, Գաղղիոյ Փարիզ քաղաքին մէջ կը վախճանի, և կը թաղուի։

Լաց Ոգիդ Հայկեան զաձկուն Ռախուծուն ։
Մինչ Նորոգեսցի զերթ ամբրաւ արծուոյն ։

Փատիշահիմլյէ Ռուբէնի
գալանտըրնէմի բաշլյէ չաւ-
տա գարէտա ոլ ։
Ժըրէ բէվա գավմէմա լընալ
հըբմէ Թարղ ալը Թարղ գոլ-
ման ու փատիշահան մա .
ու չաւ ալլյէ ալնէ պալա
պուն . ու նուհա Արմէնըս-
տանժի մա ալն հըբմէ սէ
փատիշահան, Աճամէ, Ռուս-
սէ ու Օսմանլույէ ։

Ռուբինեանց թագաւորու-
թեան վերնալը չորեքտասա-
ներրորդ դարուն վերջն էր ։
Անկէց ետեւ ազգերնիս ,
զանազան օտար տէրութ-
եանց հպատակութեան մէջ
է , և աշխարհնիս զանազան
կողմերը ցրուած , և հիմայ
Հայաստանն ալ Պարսից ,
Ռուսաց և Օսմանեան տէ-
րութիւններուն մէջ բաժ-
նուած է ։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библ.
ՀՍՍՌ-Арм

[5п.]

1153

153

1165
1166
1167
1168
1169

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0005388

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0005387

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0005386

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0005385

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0005384

00005384
00005385
00005386
00005387
00005388

2013